

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi

Johanna Horsmanheimo ja Niina Ronkonen

Jos minulta kysytään..
**5-6-vuotiaiden näkemyksiä ja toiveita uusper-
heessä asumisesta**

Tiivistelmä

Johanna Horsmanheimo ja Niina Ronkonen

Jos minulta kysytään..– 5-6- vuotiaiden näkemyksiä ja toiveita uusperheessä asumisesta, 42 sivua, 4 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö 2016

Ohjaajat: Yliopettaja Tuija Nummela, Saimaan ammattikorkeakoulu

Tämän opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää lapsen kokemuksia ja toiveita uusperheessä asumisesta. Tavoitteena oli välittää lapsen kokemusta uusperheen aikuisille lisäten lapsen kuulemista ja sen myötä hänen osallisuuttaan uusperheessä. Tutkimus toteutettiin käyttäen puolistrukturoitua haastattelua. Tutkimuksessa haastateltiin kolmea 5-6-vuotiasta uusperheessä asuvaa lasta, minkä jälkeen lapsen tuottaman tieto käytiin läpi yhdessä lapsen ja hänen uusperheensä aikuisten kanssa.

Tutkimuksessamme käytettiin kvalitatiivista eli laadullista lähestymistapaa. Aineisto analysoitiin käyttämällä induktiivista eli aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Tutkimustuloksissa nousi esiin lasten ja aikuisten poikkeava näkemys erityisesti lähivanhemman ja uusperheen kanssa yhdessä tehdyistä asioista. Lapset osasivat nimitä vain vähän tai ei ollenkaan yhteistä tekemistä, kun taas uusperheen aikuiset nimesivät monia asioita, joita puuhailevat lasten tai koko perheen kanssa yhdessä. Uuden aikuisen rooli näyttäytyi sekä lapsille että uusille aikuisille samanlaisena: uudet aikuiset tuntuivat jäävän yhteisen tekemisen suhteen takalalle, eikä yhteisiä tekemisen hetkiä ei ihmeemmin löydetty.

Lasten sisarusuhteet näyttäytyivät lapsille tärkeinä ihmissuhteina. Sekä uus- että täyssisarukset olivat niitä, joiden kanssa arjen erilaisia tilanteita jaettiin eniten. Kaikista eniten touhuttiin niiden sisarusten kanssa, jotka olivat lähellä vastaajan omaa ikää. Uusperheen aikuiset havahtuivat haastattelun myötä siihen, että lasta pitäisi jatkossa ottaa nykyistä enemmän huomioon ja häneltä pitäisi kysyä enemmän asioita.

Jatkotutkimuksen aiheena voisi olla lasten kotiosallisuuden selvittäminen lapsiperheissä.

Asiasanat: uusperhe, lapsi uusperheessä, osallisuus, kuuleminen

Abstract

Johanna Horsmanheimo and Niina Ronkonen

“Jos minulta kysytään..” – views and hopes of 5 – 6 years old children about living in a blended family, 42 pages, 4 appendices

Saimaa University of Applied Sciences

Health Care and Social Services, Lappeenranta

Degree Programme in Social Services

Bachelor's Thesis 2016

Instructor: Principal Lecturer Tuija Nummela, Saimaa University of Applied Sciences

The purpose of this thesis was to find out about children's experiences and hopes about living in a blended family. The object was to support children becoming listened to and participating in their blended family. The data for this thesis were collected by interviewing three 5 – 6 years old children who live in a blended family. After the interviews, the results were reported to the blended family parents. The data were content-analyzed.

The results of this thesis showed that children and adults had a differing view of what the children have done together with their biological parent and with their blended family. The children could name only a few or no things they have done together with the adults, whereas the adults named many things they have done together with their children and the whole family.

It seemed that children did not do much together with their new adults and the new adults saw this in the same way. This research showed that relationships with siblings are very important to children. The children were most involved with those siblings who were nearest to their own age. Thanks to this research, the adults in the blended families started to think that in future they should discuss with their children and ask about their opinions more often.

The subject for further research could be a report of children's participation in families.

Keywords: blended family, child in blended family, participation, hearing

Sisällys

1	Johdanto	5
2	Uusperhe	6
2.1	Uusperhetutkimuksen taustaa	6
2.2	Uusperheen kehitysvaiheet.....	8
2.3	Vanhemmuus uusperheessä	10
3	Lapsi ja uusperhe	12
3.1	Lapsi muutoksessa	12
3.2	Uusperhe lasten kuvaamana	15
4	Lapsen osallisuus ja kuuleminen uusperheessä.....	20
4.1	Lainsäädäntö ja YK:n yleissopimus lasten oikeuksista	20
4.2	Osallisuus uusperheessä.....	21
4.3	Lapsen kuuleminen uusperheessä	24
5	Opinnäytetyön tavoitteet ja tarkoitus.....	24
5.1	Tutkimuskysymykset.....	25
5.2	Opinnäytetyön kohde	25
5.3	Aineiston keruu	25
5.4	Aineiston analysointi	28
6	Lapselle merkitykselliset suhteet uusperheessä	30
7	Lapsen toiveiden kuuleminen	32
8	Osallisuus uusperheessä lapsen näkökulmasta käsin.....	34
9	Eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyvät näkökohdat.....	36
10	Pohdinta.....	38
	Kuvat.....	43
	Lähteet.....	44

Liitteet

Liite 1: Saatekirje

Liite 2: Kyselylomake

Liite 3: Suostumus

Liite 4: Esimerkki aineiston klusteroinnista eli ryhmittelystä

1 Johdanto

Joka viides lapsi kokee vanhempiensa avioeron ennen aikuistumistaan (Tilastokeskus 2016a). Lapsiperheellisten erojen myötä syntyy luonnollisesti myös uusperheitä. Tilastokeskuksen (2016b) mukaan Suomessa oli uusperheitä vuoden 2014 lopussa 52 000 kappaletta. Uusperheiden määrä on kasvanut hitaasti 1990-luvulta lähtien, jolloin uusperheitä alettiin tilastoida. Viime vuodet uusperheiden määrä ja osuus lapsiperheistä on pysytellyt melko samana. Uusperheessä elävien alle 18-vuotiaiden lasten osuus oli 10,3 prosenttia kaikista lapsista vuonna 2014.

Mielenkiinto uusperheessä asuvia lapsia kohtaan juontaa juurensa työkokemuksemme kautta. Lasten ja lapsiperheiden parissa työskennelleinä lapsen osallisuuden ja kuulemisen huomioiminen ovat olleet meille luonnollisia tapoja toimia. Lasten osallisuutta on aiemmin tutkittu Suomessa muun muassa lastensuojelun, varhaiskasvatuksen ja poliittisen vaikuttamisen kannalta, mutta lasten kotiosallisuus on jäänyt vähemmälle huomiolle, eikä sitä ole juurikaan tutkittu (Vanhempainliitto 2016). Lisäksi suurena innoittajana opinnäytetyömme aihetta kohtaan, lapsen äänen kuulemiseen, on mainittava eeva - Eväitä eron jälkeiseen vanhemmuuteen -kehittämishanke 2012-2014, jossa toinen meistä työskenteli. Kehittämishankkeen tavoitteena oli tuoda lasta näkyväksi vanhempien erotilanteessa sekä tukea vanhempia yhteistyövanhemmuuteen. Hankkeen punaisena lankana oli lapsen äänen kuuleminen ja osallistaminen vanhempien erossa. Lapsen ääntä kuultiin vertaisryhmän kautta sekä lapsen yksilötapaamisilla, joiden jälkeen keskusteltiin vanhempien kanssa lapsen ajatuksista ja toiveista perheen muuttuneessa tilanteessa. Havaintona oli, että vanhemmat sitoutuivat eron jälkeiseen vanhemmuuteen entistä aktiivisemmin, kun työskentelyn keskiössä oli oma lapsi.

Niin vanhempien erossa kuin uusperheen muodostuessa lapsen asema on melko suojaton. Tästä syystä olemme erityisen kiinnostuneita kuulemaan lapsen omaa näkemystä siitä, kuinka hän kokee elämänsä uusperheen jäsenenä, millaisia toiveita hänellä on, ja mitkä ovat hänen mahdollisuutensa vaikuttaa asioihin.

Toteutamme tutkimuksemme haastattelemalla 5-6-vuotiaita uusperheessä asuvia lapsia heidän ikätasonsa huomioon ottaen. Lapsen haastattelun jälkeen saamme tämän tiedon, lapsen läsnä ollessa, vapaamuotoisen keskustelun yhteydessä uusperheen aikuisten tietoon. Tavoitteena on auttaa aikuisia tukemaan lasta uusperheessä sekä lisätä lapsen osallisuutta.

Opinnäytetyömme kautta saamme tietoa lapsen kokemuksista ja näkemyksistä uusperheen arjessa, jotta pystymme tulevaisuudessa ymmärtämään ja tukemaan uusperheitä paremmin. Mielenkiintoamme aihetta kohtaan lisää myös se, että lapsen kokemuksista uusperheessä on vielä suhteellisen vähän tutkittua tietoa.

2 Uusperhe

Tilastoissa uusperheellä tarkoitetaan perhettä, jossa on vähintään yksi alaikäinen vain toisen puolison lapsi. Arkikielessä käsitettä käytetään väljemminkin liittyen perheisiin, joissa aikuisilla on ollut aikaisempia liittoja, joihin on syntynyt lapsia. (Väestöliitto 2016.)

Ritala-Koskisen mukaan uusperhemäärittelyissä lapset ovat keskeisiä, mutta perustaltaan määrittelyt ovat hyvin aikuislähtöisiä. Uusperhetutkimuksessa aikuisten uusi parisuhde on lähtökohta ja uusperhettä usein tarkastellaan näiden aikuisten ja lasten vaihtelevana kokoonpanona. (Ritala-Koskinen 2001, 28.)

2.1 Uusperhetutkimuksen taustaa

Tilastot ja tieteellinen tutkimus reagoivat yhteiskunnallisiin ilmiöihin usein viiveellä verrattuna mediaan. Ne aktivoituvat vasta siinä vaiheessa, kun jokin ilmiö alkaa vaikuttaa yhteiskunnallisesti merkittävältä.

1970-luvulta lähtien julkisuuden henkilöiden erot ja uudet parisuhteet ovat kiinnostaneet lehdistöä. Näistä suhteista ei vielä puhuttu uusperhe-käsitteillä, vaikka ne liittyivätkin samaan ilmiöön. Uusperheestä uutena perhemuotona alettiin Suomessa puhua vasta 1980-luvulla, jolloin ilmiö alkoi koskettaa isompaa joukkoa.

Tällöin huomio kiinnittyi uuden parisuhteen sijaan avioeroa seuranneeseen uuteen aikuisten ja lasten muodostamaan perhekokoonpanoon. Sivuosaan tai näkymättömiin jäivät kuitenkin lapset tai uudenlaisen perhe-elämän vaatimat järjestelyt. Uusperheestä käytettiin tuolloin nimityksiä *nykyajan suurperhe*, *palapeli-perhe*, *sekaperhe* tai *haitariperhe*. (Ritala-Koskinen 2009, 129-131.)

1980-luvun puolivälissä uusperheiden olemassaolo tunnistettiin Suomessa, mutta ilmiön hahmottaminen oli vaikeaa, eikä uusperheiden olemassaoloa halettu tunnustaa. Vuosikymmenen loppua kohti uusperheistä alettiin kertoa faktatietoa. Uusperheessä eläviä sekä sosiaalialan ammattilaisia alettiin haastatella. Näin uusi ja vieras ilmiö konkretisoitui ja tuli tutuksi, elävässä elämässä tapahtuvaksi asiaksi. (Ritala-Koskinen 2009, 132-133.)

1990-luvun uusperheiden parissa työskentelevät ammattilaiset julkaisivat elämäntaito-oppaissaan, kuinka uusperhe voidaan nähdä yhtenä mahdollisena elämänmuotona samalla antaen ohjeita arkipäivän karikoista selviytymiseen. Ammattilaisten rinnalla uusperhettä ovat tehneet tutummaksi arjen asiantuntijat. He ovat aktiivisia uusperheellisiä, jotka kirjoittamalla tai muulla julkisella toiminnalla haluavat tuoda esiin joko omia tai muiden kokemuksia uusperheenä elämisestä. Nämä kyseiset aktiivit perustivat vuonna 1996 Suomen Uusperheellisten liitto ry:n (SUPLI). Yhdistyksen perustamisen motiivina oli uusperheen ja palvelujärjestelmien yhteentörmäykset. Nykyisin SUPLI tarjoaa tiedotustyön lisäksi erilaisia vertaistapahtumia uusperheellisille ja ammatillista lisäkoulutusta perheiden kanssa työskenteleville. (Ritala-Koskinen 2009, 134-136.)

Suhtautumisessa uusperheitä kohtaan 2000-luvun artikkelit kuvaavat jo monenlaisia vanhemmuus- ja sisaruussuhteita ja uusperheiden arkea. Uusperheistä kirjoitetut elämäntaito-oppaat pyrkivät tukemaan uusperheissä asuvia, eivätkä pidä heitä ongelmallisina tai poikkeuksina. Tänä päivänä uusperhe mielletään tavalliseksi, joskin paljon järjestelyjä vaativaksi perhearjeksi, ihmisten tavaksi elää perhe- ja läheissuhteissa. (Ritala-Koskinen 2009, 132-134, 137,144.)

Uusperhetutkimukselle on ollut keskeistä ongelmakeskeinen lähestymistapa, koska uusperhettä on verrattu ydinperheeseen. Kansainvälisessä uusperhetutkimuksessa merkittävä taitekohta tapahtui 1980-1990-lukujen vaihteessa, jolloin lähestymistapa muuttui ymmärtäväisempään suuntaan, ja perhesuhteet alettiin nähdä hyväksytyinä elämäntyylinä valintoina. Uusperhe on kiinnostanut suomalaista tutkimusta 20:n viime vuoden ajan. Tuona aikana aiheesta on tehty noin 30 pro gradu-tutkielmaa, kaksi lisensiaattitutkimusta, kaksi väitöskirjaa, ja aihe on kiinnostanut myös Oikeuspoliittista tutkimuslaitosta. (Ritala-Koskinen 2009, 140-142.)

Uusperheen lapsista on tehty vähän tutkimuksia. Aino Ritala-Koskinen on tehnyt aiheesta vuonna 2001 väitöskirjan, jossa hän tarkastelee uusperheitä lasten kautta. Uusperheen tarkastelu lasten näkökulmasta edustaa uutta lähestymistapaa aiemmin aikuis- ja perhekeskeisessä uusperhetutkimuksessa. Ritala-Koskinen on antanut lapsille paikan pätevinä oman elämänsä asiantuntijoina. Erityisesti häntä on kiinnostanut, millaisena perhe- ja läheissuhteet ja niihin kietoutuvat ongelmat rakentuvat lapsille. Suomen uusperheellisten liiton (2016) mukaan *tutkimus avaa suomalaisittain vähän tutkittua uusperheen kenttää ja piirtää poikkeileikkauskuvaa uusperheissä elävien lasten perhesuhteiden moninaisuudesta. Tämän moninaisuuden tunnistaminen ja suhteiden ulottuvuuksien erittely antaa näköaloja niin uusperheiden ongelmien kanssa työskentelyyn, kuin lasten moninaistuvan perhekulttuurin ymmärtämiseen.*

2.2 Uusperheen kehitysvaiheet

Uusperheet käyvät läpi eri vaiheita sisältävän kehityksen. Kun kaksi aikuista perustaa uusperheen, he tuovat mukanaan joskus hyvinkin erilaisia kokemuksia ja ajatuksia perheistä. Vaiheiden läpikäymiseen kuluu uusperheiden aikuisilta neljästä seitsemään vuotta. Aina uusperheessä ei kuitenkaan edetä vaihe vaiheelta eteenpäin, vaan joskus kriisi voi saada uusperheen kohtaamaan aiemman kehitysvaiheen uudestaan. Kriiseistä eteneminen on toisella kertaa kuitenkin nopeampaa. Perhe-elämän muotoutuminen vaatii perheenjäseniltä joustamista ja sopeutumiskykyä. (Raittila & Sutinen 2008, 39.)

Uusperheen kehitysvaiheita ovat alkuvaihe, keskivaihe ja myöhäisvaihe. Alkuvaiheen arvioidaan kestävän 2-3 vuotta, jona aikana aikuiset uskovat kaikkien tulevan onnellisiksi, sopeutuvan ja rakastavan toisiaan. He haluavat korvata rikkoutuneen perheensä ja hyvittää lapsilleen eron aiheuttaman tuskan ja surun. Lapsipuolet toivotetaan tervetulleiksi uuteen perheeseen. Lapset puolestaan toivovat omien vanhempiansa palaavan yhteen. (Raittila & Sutinen 2008, 39.)

Alkuvaiheessa isä- tai äitipuoli pyrkii saamaan hyväksyntää lapsipuolelta, mutta tulee usein torjutuksi, mikä aiheuttaa turhautumista ja vaikeita tunteita aikuisessa. Puoliso saattaa tulkita tilanteen niin, ettei isä- tai äitipuoli haluakaan liittyä perheeseen. Kun pelko uudesta epäonnistumisesta alkaa vaivata mieltä, kielteisyys perheessä kasvaa. Tästä seuraa usein alkuvaiheeseen kuuluva täysrähinä, jossa isä- tai äitipuoli pettyy tilanteeseen, kun taas biologinen äiti tai isä on ristitulella lastensa ja puolisonsa tarpeiden välillä. Vaarana on, että ulkopuolisuuden tunteet vieraannuttavat puoliset ja hajottavat perheen. Avun ja tuen hakeminen sekä tunteiden jakaminen rehellisesti on tärkeää, ettei perhe ajaudu biologisten linjojen mukaisiin omiin ryhmittymiin. (Raittila & Sutinen 2008, 39-40.)

Uusperheen keskivaiheen on arvioitu kestävän noin 1-3 vuotta. Tässä vaiheessa aletaan selvittää ristiriitoja ja vaikeita tunteita, mikä aiheuttaa helposti riitoja. Tunteita, tarpeita ja odotuksia ilmaistaan avoimesti. Tilannetta rauhoittavat konkreettiset sopimukset, sääntöjen laatiminen ja avoin keskustelu. Ratkaisuja aletaan toteuttaa käytännössä. Perheen omat tavat ja rituaalit alkavat muodostua omine toimintatapoineen. Myös keskinäinen välittäminen lisääntyy. (Raittila & Sutinen 2008, 40-41.)

Myöhäisvaiheessa uusperhe vahvistuu ja löytää muotonsa. Ensin tulee ratkaisujen tekemisen, meidän perheen aika. Perheenjäsenten roolit ovat selkeytyneet, ja perusta alkaa olla vahva. Uusperheen kehityksessä viimeisessä vaiheessa perheelle on syntynyt identiteetti, eikä sen tarvitse koko ajan kysyä olemassaololleen oikeutusta. Läheisyys kasvaa ja suhteet muuttuvat avoimemmiksi. Perheelle

on syntynyt omaa historiaa. Perheenjäsenet voivat yhdessä muistella, huvittuneenakin, aiempia vaiheita ja epärealistisia haavekuvia. (Malinen & Larkela 2011, 49.)

2.3 Vanhemmuus uusperheessä

Uusperheessä vanhemmuus ja parisuhde kulkevat rinnakkain alusta alkaen, koska ainakin toinen aikuisista on jo vanhempi. Kun uusi pari aloittaa perhe-elämän, astuu toinen puoliso vanhemmuuteen eri-ikäisille lapsille ilman normaalia yhdessä kasvamista. Puolisot joutuvat tasapainottelemaan vanhemman roolin ja puolisoroolin kanssa, mikä saattaa aiheuttaa keskinäisiä erimielisyyksiä. (Mykkänen-Hänninen 2009, 91.)

Lapsen identiteetin kasvualusta on hänen omien vanhempiansa välinen suhde. Uusperheen vanhempien kasvutehtävänä onkin tiedostaa se tosiasia, että vanhemmuussuhde ex-puolisoon säilyy, vaikka parisuhde on päättynyt. Yhteistyön onnistumisen kannalta keskeistä on ex-puolisoon liittyvien pettymysten erottaminen vanhemmuuteen liittyvistä asioista. Uusperheen perustaminen on erityisen vaikeaa, jos entisten puolisojen erosuhde ei ole vielä ehtinyt rakentua ja vakiintua toimivaksi vanhemmuussuhteeksi. (Mykkänen-Hänninen 2009, 14-15.)

Uusperheessä on neljänlaista vanhemmuutta: biologista, juridista, sosiaalista ja psykologista vanhemmuutta. Biologinen vanhemmuus määräytyy sen mukaan, kuka lapsen kantaa, synnyttää tai siittää. Sosiaalinen vanhempi jakaa lapsen kanssa yhteisen arjen. Juridinen vanhemmuus määräytyy joko avioliiton, isyyden tunnustamisen ja vahvistamisen tai adoption kautta. Keskeisin kysymys uusperheen juridiseen vanhemmuuteen liittyvissä asioissa on uusperheen vanhemman elatusvelvollisuus suhteessa kumppaninsa lapsiin. Sekä sosiaalisessa että psykologisessa vanhemmuudessa on kyse lasten ja vanhempien keskinäisistä suhteista ja vuorovaikutuksesta arkielämässä. Siinä missä biologinen ja juridinen vanhemmuus määritellään hyvin pitkälle aikuisen näkökulmasta, psykologinen vanhemmuus lähtee ennen kaikkea siitä, kenet lapsi tunnetasolla kokee vanhemmaksi. (Ketola-Kurjenrauma 2013, 8.)

Uusperheen vanhemmuus tarvitsee syntyäkseen aikaa, tahtoa, tilaa ja tunnetta. Uuspari tarvitsee tilaa lapsen biologisilta vanhemmilta. Lisäksi uusparin on käytävä keskinäistä keskustelua siitä, millaisen roolin isä- tai äitipuolena he ovat valmiita ottamaan. Tunne syntyy, kun vanhempi tuntee olevansa sosiaalinen tai psykologinen vanhempi toisen lapselle. Siihen ei tarvitse voimakkaita rakkaudentunteita vaan myös riittävän hyvä toimeen tuleminen riittää. Uuden puolison paikka ja isä- tai äitipuolen rooli aiheuttavat uusperheessä suurimmat haasteet ja epäselvyydet sekä syyllisyyden tunteet. Tästä syystä yksi suurimmista uusparin kysymyksistä on se, kuinka vanhemmuus hoidetaan yhdessä. (Malinen & Larkela 2011, 16–18.)

Murtorinne-Lahtisen (2013) tutkimuksessa äitipuolten käsitykseen itsestään uusperheissä vaikuttavat lapsipuolten ikä ja se, asuvatko he äitipuoliperheessä vakituisesti vai ainoastaan viikonloppuisin. Se, minkälainen suhde biologisilla vanhemmilla on keskenään, ja mikä on äitipuolen oma persoonallinen tapa toimia, vaikuttavat kokonaisuuteen.

Perhe-elämään ja vanhemmuuteen liittyvät myytit vaikuttavat edelleen vahvasti nykypäivässä ja voivat luoda paineita ja epärealistisia odotuksia uusvanhemmalle. Uusperheessä elää voimakkaana äitipuoli-myytti. Yleisimpiä ovat, että äitipuolet ovat ilkeitä tai että, äitipuolet rakastavat heti lapsipuoliaan. Kolmas myytti on, että biologinen äiti on lapselle kaikkein paras ja vanhempipuolien tulee rakastaa toisen lapsia kuin omiaan. (Malinen & Larkela 2011, 16.)

Uusperhe voi olla uusi mahdollisuus myös isyyteen kasvamiselle. Se mahdollistaa miehen toimimaan isänä perheessä ehkä ensimmäistä kertaa elämässään. Kun mies lähtee perheestä, voi se merkitä hänelle myös uudenlaisen vanhemmuuden löytämistä itsestään. Isyyden ajatellaan usein syntyvän toiminnan kautta suhteessa äitiyteen. Äitipuoli ja isäpuoli syntyvät myös toiminnan kautta. (Malinen & Larkela 2011, 14-15, 56.)

Myös isäpuolet saattavat kokea monia haasteita roolissaan. Isäpuolet ovat usein lapsipuoltensa arjessa jopa biologista isää tiiviimmin mukana, sillä lapset jäävät

useimmiten eron jälkeen äitinsä luokse asumaan. Monet isäpuolet viettävätkin enemmän aikaa lapsipuoltensa kanssa kuin biologisten lastensa kanssa, ja yksi isäpuolia kuormittavista tekijöistä on usein syyllisyys, joka johtuu biologisten lasten kanssa vietetyn ajan vähyydestä verrattuna lapsipuolten kanssa vietettyyn aikaan. (Väestöliitto 2013.)

3 Lapsi ja uusperhe

Väestöliiton (2016) mukaan uusperheistä 46,5 prosenttia on sellaisia, joissa on vain äidin tuomia lapsia. Toiseksi yleisin uusperhetyyppi on äidin lasten ja uusperheen vanhempien yhteisten lasten muodostama perhe 38,3 % . Lähes kymmenessä prosentissa uusperheistä on isän lapsia. Näistä uusperheistä 5,9 prosentissa oli vain isän lapsia ja 4,1 prosentissa sekä isän lapsia että yhteisiä lapsia. Hieman alle neljä prosenttia uusperheistä on perheitä, joissa on sekä äidin että isän lapsia. Sen sijaan äidin, isän ja yhteisten lasten yhdistelmä on melko harvinainen.

3.1 Lapsi muutoksessa

Uusperhe on lapselle suuri elämänmuutos. Hän joutuu elämään saman katon alla itselleen vieraiden ihmisten kanssa. Uusperheessä lapsen asema poikkeaa aikuisten vastaavasta, koska aikuiset solmivat parisuhteen vapaaehtoisesti. Lapsen tilannetta helpottaa paljon se, että aikuiset kuuntelevat lasta ja antavat hänen mahdollisimman vapaasti pitää yhteyttä hänelle merkityksellisiin ihmisiin sekä määritellä rauhassa suhteensa uusiin ihmissuhteisiin. (Uusperhe – lapsen näkökulma 2013.)

Lapsen kokemukseen uusperheessä vaikuttavat vahvasti muun muassa lapsen ikä, suhteet biologisiin vanhempiin ja biologisten vanhempien välit. Lapsi on aina lojaali biologisille vanhemmilleen. Lapset myös itse määrittelevät perheensä ja usein heidän perheensä on tunneperhe, eli ne ihmiset ja mahdolliset eläimet, joiden lapsi tuntee kuuluvan perheeseen. Usein lapset ottavat uudet lapset uutta

aikuista nopeammin omaan tunneperheeseensä. Lapsen näkökulmasta uudet aikuissuhteet vaihtelevat täydestä vanhemmuudesta kaverillisiin suhteisiin. (Larkela 2014a.) Lapsen biologisia vanhempia kohtaan tuntemansa lojaaliuden vuoksi lapselle täytyy antaa lupa siihen, että hän saa tuntea kiintymystä tai rakkautta vanhempipuoltaan kohtaan (Malinen 2014).

Lapset ovat usein mustasukkaisia uusparin läheisyydestä. Lapsen sisäiselle maailmalle on kuitenkin tärkeää, että hän voi muodostaa itsestään käsityksen kolmiossa, suhteessa vanhempien suhteeseen. Lapselle mahdollisuus tulla nähdyksi kolmiosuhteessa, ja mahdollisuus nähdä mitä vanhemman ja hänen uuden puolisonsa suhteessa tapahtuu, tuo tilaisuuden oman paikan löytämiseen ja edelleen mahdollisuuden suuntautua kohti oman elämän kuviota. (Malinen & Larkela 2011, 66-67)

Uusperheessä lapsen mieleen rakentuu helposti kahden tason perheet: arki- ja tunneperhe. Arkiperheellä kuvataan perhe-elämän arkista tapahtumapaikkaa, joka sisältää muun muassa asumisen rajat, perheen rajat ja biologisen perustan sekä aikuisuuden ja lapsuuden rajat. Tämän rinnalla lapselle rakentuu tunneperhe, jossa oleellista ovat läheiset ja lämpimät tunnesuhteet lapsen ja hänen perheeseensä lukemien ihmisten kesken. Aikuisilta vaaditaan lapsen tunneperheeseen liittyen ymmärrystä, joustavuutta ja lasten tunteiden huomioonottamista, mutta myös kykyä tehdä selväksi arki-perheen realiteetit. (Ketola & Kurjenrauma 2013.)

Lapsi käy uusperheessä läpi kaikki kehitysvaiheensa. Riippuen lapsen iästä 10-11 kuukaudessa lapsi kertaan vauva, uusi tulokas-, uhmaikä- ja murrosikä-vaiheensa. (Malinen & Larkela 2011, 66-67.) Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sen helpompaa hänen on sopeutua uusperheeseen, ja sitä suuremmaksi vanhemmuuden merkitys painottuu (Larkela 2014b). Uusperheen pelisäännöt on hyvä tehdä selväksi mahdollisimman nopeasti. Käytännössä tämä tarkoittaa muun muassa perheen sääntöjen laatimista, kuinka eri perheenjäseniä puhutellaan ja sopimista huonetoverijärjestelyistä. Samalla pitää miettiä, missä on lapselle oma tila ja rauha. (Malinen & Larkela 2011, 66-67.)

Lapsi tarvitsee muutokseen sopeutumiseen aikaa. Tutkimuksen mukaan aika, jonka lapsi tarvitsee perheytymiseen eli oman paikkansa löytämiseen uusperheessä, on lapsen ikä kerrottuna kahdella eli 2-vuotiaalla lapsella aikaa sopeutumiseen kuluu 4 vuotta (Malinen & Larkela 2011, 55.) Monilla lapsilla on vanhempiensa eron jälkeen toiveajatus vanhempien yhteen palaamisesta. Vanhempien ero saattaa monien lasten ja nuorten kohdalla todentua vasta uusperheen perustamisen myötä. Lapsen ympärillä olevilla aikuisilla onkin tärkeä tehtävä vapauttaa lapsi esimerkiksi siitä luulosta, että jos hän hyväksyy tai pitää äidin/isän uudesta kumppanista, niin hän ei siten petä omaa isäänsä/äitiään. Lapsi voi huoletta tykätä ja kiintyäkin uusiin aikuisiin. Laaja positiivisten aikuisten verkosto lapsen ympärillä on lasta suojaava asia. (Uusperhe – lapsen näkökulma 2013.)

Uusperhe tuo useimmiten lapselle uusia sisarusia. Biologisten täyssisarusten lisäksi lapsella voi olla sisko- tai velipuolia tai uussisaruksia. Uussisaruksilla tarkoitetaan äiti- tai isäpuolen lapsia tämän edellisestä liitosta. Sisko- ja velipuolilla on lapsen kanssa yhteinen toinen biologinen vanhempi. Täyssisaruksia yhdistää uusperheessä yhteinen historia, joka luo turvallisuutta ja tukee lasta perheen muutosvaiheessa. Lapset kokevat useimmiten uusperheeseen syntyvän vauvan yhtä läheiseksi kuin täyssisaruksetkin. (Uusperhe – lapsen näkökulma 2013.)

Uusperheen myötä lapsi saattaa joutua etsimään paikkansa ja roolinsa sisarusparvessa uudelleen. Kuopuksena aikaisemmin elänyt lapsi saattaa nousta hierarkiassa ja esikoisena ikänsä elänyt lapsi saattaa menettää asemansa. Parhaimmillaan uusperhe tarjoaa lapselle kokemuksen isosta, turvallisesta lapsiperheestä, joka mahdollistaa erilaisten ihmissuhdetaitojen ja ryhmässä toimimisen harjoittelun. (Uusperhe – lapsen näkökulma 2013.)

Lapsen ajatusten, mielipiteiden ja tunteiden kuuleminen ja hyväksyminen auttavat lasta uusperheytyamisen prosessissa. Tieto perheessä tapahtuvista muutoksista, arjen aikatauluista ja rytmeistä sekä selkeistä yhteisistä pelisäännöistä tukevat lasta. Lapsi tarvitsee yhteenkuuluvuuden tunnetta ja toisaalta mahdollisuutta tahtoa ja päättää. (Malinen & Larkela 2011, 52.)

Perhepalaverit on koettu uusperheissä toimiviksi tavoiksi tehdä päätöksiä yhdessä. Se on hyvä mahdollisuus kaikille perheenjäsenille tulla kuulluksi perhettä koskevissa päätöksissä. Uusperheellä on myös hyvä olla jokin yhteinen juttu; oma projekti, yhteistä historiaa, omia tapoja ja rutiineja. Ensiarvoisen tärkeää on myös toimiva kommunikaatio. (Malinen & Larkela 2011, 52.)

Mari Brobergin (2010) tutkimuksen mukaan toimivien ihmissuhteiden uusperheessä lapsi voi hyvin. Uusperhe ei näyttäisi olevan riski lapsen hyvinvoinnille. Lasten hyvinvointia tukee erityisesti uusperheen toimiva ihmissuhdeverkosto, joten siitä kannattaa pitää huolta. Lasten ongelmien ja uusperheen ihmissuhdeverkon toimimattomuuden välillä oli tutkimuksessa selkeä yhteys. Uusperheessä isovanhemmilla on todettu olevan tärkeä rooli lapsen elämässä. Haasteena on usein lapsen ja etä-isän suhde. Lasta on kuunneltava ja huomioitava niin hyvin kuin kokonaisuuden puitteissa on mahdollista. (Larkela & Wasenius-Frantsi 2011.)

3.2 Uusperhe lasten kuvaamana

Muutokset ovat uusperheissä elävien lasten arkea. Alla oleva kooste on laadittu Aino Ritala-Koskisen (2001) väitöskirjaan osallistuneiden lasten uusperhe näkemyksistä ja kokemuksista. Ritala-Koskinen haastatteli 15 lasta, iältään 6-16-vuotiaita.

Muutosten ketju

Vanhempien erosta ja uusperheellistymisestä seuraa muutosten ketju. Se tarkoittaa asuinympäristön, kodin ja kodissa asumisen muutoksia sekä muutoksia ihmissuhteissa ja niiden ylläpitämisessä, niin uusperheen sisällä kuin sen ulkopuolellakin. Lisäksi tähän kytkeytyy usein vielä kulkeminen kahden kodin väliä.

Ritala-Koskisen (2001) tutkimuksen mukaan useimmille haastateltavista uusperheellistyminen merkitsi kahta muuttoa. Ensin *noi muutti meille* tai *me muutettiin noille* –vaihe, ja sen jälkeen tilan puutteen vuoksi usein kaikille uusperheen jäsenille uuteen yhteiseen asuntoon muutto. Lapset eivät juurikaan kommentoineet

fyysisiä muutoksia, ellei niistä seurannut selkeästi muutosta huonompaan. Ritala-Koskisen tutkimuksen mukaan hyvin tärkeäksi asiaksi on koettu lapsen henkilökohtaisen, yksityisen tilan säilyminen muutosten keskellä. (Ritala-Koskinen 2001, 99-103.)

Uusperheestä puhuessaan lapset puhuvat asuinpaikan muutosten rinnalla usein myös vanhempansa uuden kumppanin tapaamisesta. Avioerosta lapset eivät niinkään uusperheen syntymiseen liittyen puhu. Lapset kommentoivat haastattelussa ihmissuhteiden muutoksia – miltä uuden ihmisen kanssa yhteen muuttaminen tuntui ja mitä siitä seurasi lapsen ja hänen vanhempansa väliselle suhteelle. Muutokset ihmissuhteissa nousevatkin yli kaiken muun uusperheen muotoutumisessa. Pääsääntöisesti lapset ovat Ritala-Koskisen haastattelussa kuvanneet uudet aikuiset melko myönteisessä valossa. Suhteeseen vaikuttaa paljon lapsen ja uuden aikuisen yhteinen kiinnostus tai harrastus *se on aina pelannu jalkapalloo mun kanssa tossa pihassa*. (Ritala-Koskinen 2001, 104-109.)

Vanhemman uusperheellistyminen voi olla myös lapsen huolia vähentävä asia ja samalla se voi mahdollistaa lapselle myös lapsen rooliin palautumisen. Vastavasti eräs haastateltavista oli kokenut itsensä yksinäiseksi ja koki joutuneensa syrjään äidin uuden suhteen myötä, tuli tunne *ettei minusta enää välitetä*. Uusperheen muotoutumisen jälkeen lapsen tunne ja pelko oli kuitenkin osoittautunut turhaksi. Uudet sisarukset ovat pääsääntöisesti haastatelluille positiivinen asia. (Ritala-Koskinen 2001, 106-108.)

Perheen määrittely

Haastateltujen lasten määritellessä omaa perhettään on kaikkein tärkeimpänä suhteen emotionaalinen tai käytännöllinen merkitys lapselle. Varteenotettava huomio on myös se, että lemmikkieläimillä ja lapsilla (sukulaissuhteesta riippumatta) näyttää olevan erityinen paikka perhettä koskevissa kuvauksissa. Lasten keskinäiset suhteet ovat erityisiä ja erilaisia kuin suhteet aikuisiin. Uusperheen yhteisen historian pituudella ja lasten iällä on myös merkitystä lasten perhettään

koskevaan määrittelyyn. Hyvin tuoreeltaan uusia ihmisiä ei itsestään selvästi liitetä perheeseen, vaan näiden perheeseen kuulumisesta käydään neuvottelua. Toisaalta uusperheen jo muodostuessa isommille lapsille biologiset perhesuhteet vaikuttaisivat merkityksellisemmiltä, jolloin uusperhe koetaan ns. asumisperheeksi. (Ritala-Koskinen 2001, 111-112.)

Ritala-Koskinen (2001, 115-125) on jakanut haastattelemisensa lasten perhekuvaukset neljään kategoriaan sen perusteella, keitä lapsi omaan perheeseensä nimeää. Kategoriat ovat: *biologinen perhe, perhe liikkeessä, yhdessä asuvat ja muita sekä yhdessä asuvat.*

Biologisen perheensä kuvasi omaksi perheekseen kaksi murrosikäistä poikaa. He olivat molemmat olleet vähän vanhempia uusperheen muodostuessa, joten uudet suhteet eivät muodostuneet kovinkaan helposti merkityksellisiksi. Lisäksi molemmilla pojilla on hyvät ja tiiviit suhteet molempiin vanhempiinsa. Näille pojille ihmiset, joiden kanssa he sattuvat asumaan yhdessä eivät välttämättä ole varsinaisia perheenjäseniä, vaan jonkinlainen lisä lähimmässä sosiaalisessa verkostossa. (Ritala-Koskinen 2001, 120-122.)

Neljä haastateltua lasta koki, että heidän perheensä on ikään kuin liikkeessä tai muutoksessa. Lasten kuvaus perheestä muuttuvana on hyvin selkeästi yhteydessä siihen, että uusperheessä on asuttu vasta alle vuosi. Muita lapsia oli helpompi alkaa pitää perheeseen kuuluvina kuin aikuisia. Kolmella lapsella ei ollut yhteyttä toiseen biologiseen vanhempaan lainkaan. (Ritala-Koskinen 2001, 122-125.)

Avoin ja laaja perheymmärrys oli viidellä haastateltavista. Heidän perheeseensä kuului kaikki yhdessä asuvat ja lisäksi muita. Tämän kategorian lapsille on yhteistä se, että he kaikki elivät melko vakiintuneessa uusperhetilanteessa, jolloin uudessa kokoonpanossa oli eletty jo pidemmän aikaa, jotkut jo vuosia. Näiden lasten perheisiin kuului paljon ihmisiä ja eläimiä. Uusperheen voikin sanoa näiden lasten kohdalla laajentaneen ja kasvattaneen sosiaalisten suhteiden verkostoa.

Näille lapsille on ominaista avoimuus, perherajojen joustavuus ja vapaa liikkuminen. Perheeseen kuulumisen suhteen lapset eivät tehneet erityisiä rajoja, vaikka haastattelussa olivatkin erotelleet oikeat eli biologiset vanhemmat ja sisarukset muista. Leimalliseksi Ritala-Koskinen nosti nämä lapset sen vuoksi, että heidän perheensä oli jotakin selvästi väljempää, yhdessä asumisen ja biologisten suhteidenkin ylittävää. (Ritala-Koskinen 2001, 118-120.)

Perhekuvauksista neljä oli määritelty sen mukaan, kenen kanssa he asuivat. Näiden haastateltavien lasten kohdalla kolmen kohdalla toinen biologinen vanhempi puuttui lapsen elämästä kokonaan. Näissä tilanteissa voisi puhua uusperheestä aiemman perheen korvaajana. Yhden lapsen kohdalla Ritala-Koskinen näkee, että kyse on lapsen omaksumasta, kulttuurisesti vahvasta tavasta tulkita perhe yhdessä asumiseen perustuvana, vaikka läheisiä perhesuhteita yhdessä asuvan uusperheen ulkopuolella olisikin. (Ritala-Koskinen 2001, 115-117.)

Yleisesti ottaen Ritala-Koskinen (2001, 125-126) toteaa, että hänen haastatteleuille lapsilleen oli suhteellisen selkeää kuvata moninaisiakin perhesuhteitaan. Hän näkee tämän johtuneen siitä, että lapsilla oli tilaa määritellä itselle merkitykselliset suhteet niin haastattelutilanteessa kuin arkielämässään. Silloin kun perheen määrittely tuntui pulmalliselta, se oli sitä myös lasten arkipäivässä – heillä ei välttämättä ole tuolloin oikeutta itselle tärkeäksi kokemiinsa suhteisiin.

Perhesuhteet

Lasten perhesuhteitaan koskevissa kuvauksissa korostuivat erityisesti biologiset äidit. Uusperheet, joissa haastatellut lapset asuivat, olivat pääsääntöisesti äitien uusia perheitä. Äidit näyttäytyivät lasten kuvauksissa keskeisinä arjesta huolehtijoina, kasvattajina ja lapsilla oli vahva tunnesuhde äiteihinsä. Tämä vahva suhde äitien ja lasten välillä näkyi myös äidinpuoleisissa sukulaissuhteissa. Lapsille perhesuhteissa oli tärkeää heidän henkilökohtaisesti kokiessa suhteiden merkittävyys, missä myönteiset tunteet olivat keskeisellä sijalla. Tämä tuli näkyväksi niin uusien aikuisten kuin sukulaistenkin kohdalla. Yhdessä asuminen, perheenjäsenyys tai sukulaisuus eivät itsessään olleet merkityksellisen suhteen tausta.

Jos lapsi koki saavansa suhteesta jotain itselle ja olevansa siinä arvostettu, tällöin suhde oli merkityksellinen. (Ritala-Koskinen 2001, 127-142.)

Vaikka aikuisten keskinäinen rakkaussuhde on uusperheen syntymisen lähtökohta, niin lasten ja uuden aikuisen toimiva suhde ei ole sen itsestään selvä seuraus. Tämän vuoksi lapsen suhde uusperheen uuteen aikuiseen, vanhempansa uuteen kumppaniin on tutkimuksissa usein todettu uusperheen tärkeimmäksi ihmissuhteeksi. Suhdetta helpottavia tekijöitä on yhteinen huumori, kiinnostus tai harrastus sekä yhdessä tekeminen ja vanhemmuussuhteen laatu. Toiset lapset pitävät siitä, että uusi aikuinen kohtelee heitä kuin omiaan, ja toisten mielestä on hyvä, että uusi aikuinen on liikaa puuttumatta hänen asioihin. Näihin peilaten kokemus lapsen hyvästä suhteesta uuteen aikuiseen voi rakentua hyvin yksilöllisellä tavalla. (Ritala-Koskinen 2001 128-130.)

Biologisten äitien kanssa lapset kertovat jakavansa lähes kaikki tärkeät asiat. Kouluun liittyvät asiat hoidetaan lasten mukaan saman katon alla asuvien aikuisten kanssa. Harrastuksista ja tekniikasta lapset puhuvat miesten kanssa, sekä biologisen että sosiaalisen isän kanssa. Muualla asuvan isän uuden aikuisen merkitys nousee lasten kertomuksissa hyvän ruuan ja herkkujen tekijänä sekä merkkipäivien muistajana. Heillä selvästikin on merkityksellinen sija miehensä vanhemmuuden tukijoina. Haastattelujen perusteella sisällöltään muualla asuvan vanhemman kanssa yhdessä tekeminen on tietyllä tavalla passiivisempaa, yhdessä olemiseen keskittyvämpää. (Ritala-Koskinen 2001, 131-137.)

Uusperheessä konkreettinen huolenpito lapsista näyttää Ritala-Koskisen (2001) tutkimuksen mukaan noudattavan hyvin pitkälle sukupuolten välistä perinteistä työnjakoa. Biologisuudella ei ole niinkään väliä. Lapsille ei selvästikään ollut loppujen lopuksi merkityksellistä, kuka heitä käytännön asioissa arjessa auttaa. (Ritala-Koskinen 2001, 141.)

Onnistunut uusperhe lapsen silmin

Uusperheen onnistumista on usein mitattu sillä, miten hyvin lapset ovat sopeutuneet ja hyväksyneet uudet aikuiset vanhemmikseen. Tällöin uusperheen onnistuminen viittaa siihen, miten pitkälle se muistuttaa ydinperhettä. Lasten näkökulmasta onnistunut uusperhe ei välttämättä ole tätä. Lapsille uusperhe on haastattelujen valossa onnistunut silloin, kun se antaa lapsille tilaa heille tärkeisiin ihmissuhteisiin ja tuo mahdollisesti uusia hyviä aikuissuhteita, jotka voivat vaihdella vanhemmuudesta kaveruuteen. Ne voivat olla myös etäisiä, mutta samalla kuitenkin toisensa hyväksyviä suhteita. Jos lasten ja uusien aikuisten suhde on toisensa kieltävä tai poissulkeva ja lapsilla ei ole tilaa itselle merkityksellisiin ihmissuhteisiin, uusperhe on lapsille vaikea paikka elää. (Ritala-Koskinen 2001, 150-151.)

4 Lapsen osallisuus ja kuuleminen uusperheessä

Osallisuus tarkoittaa muutakin kuin pelkkää osallistumista. Se tarkoittaa kuulumista johonkin, vastuun ottamista, vaikuttamista, ja sitoutumista omaan elämään ja ympäristöön. (Vanhempainliitto 2016).

4.1 Lainsäädäntö ja YK:n yleissopimus lasten oikeuksista

Lasten oikeutta osallisuuteen on turvattu lainsäädännöllä. Lapsilla tarkoitetaan tässä kaikkia alle 18-vuotiaita Suomen kansalaisia. Perusta suomalaiselle lainsäädännölle tulee YK:n yleissopimuksesta lasten oikeuksista ja sen 12. artiklasta. (Lastensuojelun käsikirja 2016.)

YK:n yleissopimuksen lasten oikeuksissa 12. artikla määrittää, että sopimuksen allekirjoittaneissa maissa lapsilla on oikeus vapaasti ilmaista mielipiteensä häntä koskevissa asioissa, ja lapsen näkemys on otettava huomioon iän ja kehitystason mukaisesti. Lapselle on myös taattava mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa asioissa. Suomessa sopimus tuli voimaan vuonna 1991. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 1991.)

Suomalaisen lainsäädännön osalta lapsen osallisuutta määrittävät mm. Suomen perustuslaki ja Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta.

Lapsia on kohdeltava yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti (Suomen perustuslaki, 6§).

Lapsen huoltajan on turvattava lapsen kehitys ja hyvinvointi siten kuin 1§ssa säädetään. Tässä tarkoituksessa huoltajalla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvattuksesta, asuinpaikasta sekä muista henkilökohtaisista asioista. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983, 4§.)

Ennen kuin huoltaja tekee päätöksen lapsen henkilökohtaisessa asiassa, tulee hänen keskustella asiasta lapsen kanssa, jos se lapsen ikään ja kehitystasoon sekä asian laatuun nähden on mahdollista. Päätöstä tehdessään hänen on kiinnitettävä huomiota lapsen mielipiteeseen ja toivomuksiin. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983, 4§.)

Lasten oikeus osallisuuteen on siis suojattu erityisen vahvasti lainsäädännöllä eikä lapsen ikä ole este osallisuuteen. Päinvastoin viranomaisilla on erityinen velvollisuus pitää huolta siitä, että lasten osallisuus toteutuu. (Lastensuojelun käsikirja 2016.)

4.2 Osallisuus uusperheessä

Perheessä osallisuuden merkitys on enemmän emotionaalinen kuin juridinen. Juridiset oikeudet eivät siis riitä turvaamaan ihmisten kanssakäymistä, vaan heillä on myös moraalinen vastuu toisistaan. Monet ihmisoikeudet sisältävät juridisen arvon lisäksi myös moraalisen arvon. Lapsen asema koostuu pääosin juuri tällaisen yhteisöllisen moraalin pohjalle. (Pajulammi 2014, 75.)

Lapsen osallisuus tarkoittaa sitä, että hänellä on oikeus saada tietoa itseään koskevista asioista: suunnitelmista, toimenpiteistä, päätöksistä ja ratkaisuista. Hänellä on myös oikeus tuoda oma mielipiteensä julki ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Vastavuoroisuus on keskeistä, koska lapsen tulee saada itsestään koskevista asioista tietoa, jotta hän voi vaikuttaa niihin. (Lastensuojelun käsikirja 2016.)

Osallisuus tekee lapsen tilanteen näkyväksi ja saattaa aikuiset vastuuseen toiminnastaan. Osallisuuden avulla lapselle osoitetaan, että hänen mielipiteensä

ovat arvokkaita. Se voi myös voimaannuttaa ja suojella lapsia, jotka ovat tulleet syrjäytetyksi ja eläneet sattuman armoilla. (Lastensuojelun käsikirja 2016.)

Osallisuus on oikeutta omaan identiteettiin ja arvokkuuteen osana perhettä (tai sitä muistuttavaa yksikköä), ryhmää, yhteisöä, yhteiskuntaa tai ekosysteemiä (Kiilakoski 2007, 13)

Lastensuojelun käsikirjan (2016) mukaan, osallisuus rakentuu kuudesta eri elementistä:

Osallisuuden rakentuminen

- 1. Mahdollisuus osallistua tai kieltäytyä.*
- 2. Mahdollisuus saada tietoa.*
- 3. Vaikuttaminen prosessiin.*
- 4. Mahdollisuus omien ajatusten ilmaisemiseen.*
- 5. Tuki omien mielipiteiden ilmaisuun.*
- 6. Mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin.*

Lapsen osallisuus liittyy aivan tavallisiin arkipäiväisiin tilanteisiin, mutta myös joihinkin yllättäviinkin tapahtumiin, jossa lasta koskevia päätöksiä tulee tehdä. Näitä tilanteita voi tulla eteen muun muassa kotona, harrastuksissa, joukkoliikenteessä, terveydenhuollossa, lastensuojelussa ja puistoja suunniteltaessa. (Pajulammi 2014, 142.)

Lasten osallisuus ei tarkoita sitä, että aikuisten päätösvalta siirrettäisiin lapsille vaan valta ratkaisuista on edelleen aikuisilla. Tilanteet eivät välttämättä aina johda siihen, että lapsi saisi itse päättää häntä koskevassa asiassa. On tärkeä muistaa, että lapsen osallisuus ja itsemääräämisoikeus ovat eri asioita. Silloin, kun ei ole voitu toimia lapsen mielipiteen mukaisesti, on hänelle kerrottava syy siihen. Kun lapsi on itse päätöksentekoprosessissa mukana, hänen on myös helpompi ymmärtää niiden ratkaisujakin. (Lastensuojelun käsikirja 2016; Pajulammi 2014, 144.)

Roger Hart (1992) on tehnyt lasten osallisuudesta tikapuumallin (Pajulammi 2014, 235), jossa lasten osallisuus kasvaa koko ajan portaita ylemmäksi kiiveissä. Alimmalla portaalla lapsilla on vähiten vaikutusvaltaa ja ylimmällä eniten.

Osallisuuden portaavat:

1. Manipulaatio
2. Näennäisyys
3. Muodollisuus: lasten mielipidettä tiedustellaan vain muodon vuoksi.
4. Lapset ovat mukana osallistumassa, mutta heille annettava informaatio on vähäistä, aikuiset ovat pääroolissa.
5. Lasta informoidaan, ja hänen näkemyksiään kuunnellaan.
6. Lapsille kerrotaan asioista, mutta päätöksenteko on aikuislähtöistä.
7. Lapset tekevät aloitteen toimintaan ja ovat mukana toiminnassa.
8. Lapset ovat aloitteentekijöinä, ja päätöksenteko tapahtuu lasten ja aikuisten kesken.

Lasten osallisuuden esteet ovat yleensä aikuisista lähteviä. Lasten osallisuus voi estyä mm. aikuisten kiireen, vuorovaikutuspuutteidensa tai ennakkokäsitysten vuoksi. Nämä ennakkokäsitykset koskevat sitä, että aikuinen tietää parhaiten lasten asioista. Esteeksi voi muodostua myös aikuisten pelko oman auktoriteetin ja asiantuntijuuden häviämisestä lasten osallistuessa asioiden hoitoon. Lapsen kuuleminen voi olla myös näennäistä, eikä lasten aina uskota ymmärtävän päätösten seurauksia. Tämän vuoksi heidän osallisuudelleen ei anneta oikeaa arvoa, vaan siihen suhtaudutaan välinpitämättömästi ja epäluuloisesti. Nykyisin lasten juridisia oikeuksia painotetaan enemmän kuin ennen, ja lapsi ja lapsuus nähdään arvokkaana sinänsä, eikä pelkästään hoivan tai suojelun kohteena. Tästä huolimatta lapsen osallisuuden laiminlyönnit päätyvät kuitenkin harvoin tuomioistuinten ratkaistavaksi. (Pajulammi 2014, 144 -151.)

Kotiosallisuus

Lapsen kotiosallisuus tarkoittaa lapsen osallistumista ja vaikuttamista kodin yhteisiin asioihin. Kotiosallisuuden tavoitteena on lasten ja perheiden hyvinvoinnin lisääntyminen yhteisen tekemisen kautta. Kotiosallisuus pitää sisällään myös per-

heiden pohdintaa osallisuuden toteutumisesta, vanhempien osallisuustietoisuuden lisääntymistä, yhteisten asioiden tekemistä sekä ymmärrystä kodin antamien mallien ja asenteiden tärkeydestä lasten kasvatuksessa. (Vanhempainliitto 2016).

4.3 Lapsen kuuleminen uusperheessä

Kuulemisella voidaan juridisessa mielessä tarkoittaa puhevallan käyttöä tai lapsen epämuodollista mielipiteiden kuulemistä. Lasta kuullaan vain siinä tapauksessa, että hän itse siihen suostuu, eikä siitä aiheudu hänelle haittaa. Lapsen juridinen kuuleminen huolto- ja tapaamisoikeusprosessien yhteydessä koetaan vaikeaksi. Yleisesti koetaan, että on lapsen edun kannalta parasta, jos vanhemmat itse pääsevät yhteisymmärrykseen lapsen asioista. (Pajulammi 2014, 144.) Kuuskoski (2013) muistuttaa, ettei lapsen kuuleminen pelkästään riitä, vaan häntä on myös osattava kuunnella. Kuuntelemista opitaan antamalla lapselle aikaa ja tilaa. Kuuskoski muistuttaa lapsen kuulemisessa myös sanattoman viestinnän tärkeyttä.

Suomi on saanut YK:n lasten oikeuksien komitealta huomautuksia lasten oikeuksien toteutumiseen liittyen. Huomautukset ovat liittyneet liian pitkiin huoltoriitaprosesseihin ja siihen, etteivät lapset ole saaneet olla riittävän osallisia omissa prosesseissaan. Lasten näkemys on monesti hukkunut aikuisten riidan keskellä. (Marjomaa, Lapinleimu & Laakso 2010, 32.)

5 Opinnäytetyön tavoitteet ja tarkoitus

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää lapsen kokemuksia ja toiveita uusperheestä. Opinnäytetyömme avulla halusimme tehdä uusperheessä elävän lapsen näkyväksi ja saada hänen ääntään kuuluviin.

Tavoitteenamme oli välittää lapsen kokemusta uusperheen aikuisille lisäten näin lapsen kuulemista ja sen myötä myös hänen osallisuuttaan uusperheessä. Tutkimuksestamme saatu tieto on hyödyksi kaikille aiheesta kiinnostuneille, erityisesti uusperheellisille ja ammattilaisille, jotka kohtaavat uusperheitä työssään.

5.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitä asioita uusperheessä asuva lapsi toivoisi, jos voisi päättää?
2. Miten lapsen osallisuus toteutuu uusperheessä?

5.2 Opinnäytetyön kohde

Opinnäytetyömme kohdentui uusperheessä asuviin 5-6-vuotiaisiin lapsiin ja uusperheen aikuisiin. Tutkimuksemme kohderyhmään valikoimme kolme 5-6-vuotiaasta uusperheessä asuvaa lasta. Kaksi heistä antoi heti suostumuksensa tutkimukseen osallistumisesta. Yksi lapsista kieltäytyi juttelemasta uusperheestään, vaikka aikuiset olisivat halunneet hänen osallistuvan. Eettisistä syistä emme houkutelleet lasta yhtään enempää osallistumaan, vaan kunnioitimme hänen mielipidettään. Yhden lapsen kieltäytyttyä, valitsimme uuden lapsen, jonka ikä ja perhetilanne sopivat kohderyhmäämme. Rajasimme kohderyhmän siten, että lapsella oli oltava isä- tai äitipuoli ja lapsia tämän entisestä tai nykyisestä liitosta. Kohderyhmämme oli siis aika rajattu. Kohderyhmän lasten perhetilanteet olivat meille entuudestaan tuttuja nykyisen lastentarhanopettajan työmme kautta. Lapset olivat hoidossa kahdessa eteläkarjalaisessa päiväkodissa.

5.3 Aineiston keruu

Käytimme tutkimuksessamme kvalitatiivista eli laadullista lähestymistapaa. Laadullista tutkimustapaa käytetään silloin, kun tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä on vähän tai ei ollenkaan tietoa. Sen tarkoitus on selvittää osallistujien näkemyksiä ja kokemuksia heidän omasta elinpiiristään. Laadullisessa tutkimuk-

sessä aineistonkeruu on vuorovaikutuksellista, tutkijan rooli on aktiivinen ja osallistujat valitaan tarkoituksenmukaisuuden perusteella. (Kylmä & Juvakka 2007, 23–31.) Kaikki nämä olivat perusteena sille, miksi valitsimme laadullisen tutkimustavan, kuten myös se, että tavoitteenamme on osallistujien näkökulman ymmärtäminen.

Ennen tutkimuksemme aloittamista tiedotimme Lappeenrannan varhaiskasvatuksen johtoa opinnäytetyöstämme ja pyysimme heiltä luvan tutkimuksemme tekoon. Tutkimusluvat saatuamme kysyimme etukäteen valitsemiltamme perheiltä tutkimukseen mukaan lähtemistä. Annoimme lapsen lähivanhemmalle saatekirjeen (Liite 1) pyytäen samalla lähivanhemman ja lapsen suullista lupaa tutkimukseen osallistumiseen. Kaikki haastatteluihin osallistuneet lapset sekä heidän uusperheensä aikuiset antoivat haastattelutilanteessa myös itse kirjallisen suostumuksensa tutkimukseen. Pohdimme pitkään, tarvitsemmeko myös lapsen toisen huoltajan eli etävanhemman luvan tutkimuksemme. Päädyimme lopulta sellaiseen ratkaisuun, ettemme kysy lupaa etävanhemmalta. Perusteena päätöksellemme oli se, että asiat, joista tulisimme lapsen kanssa keskustelemaan, liittyisivät lapseen ja hänen lähivanhempansa perheeseen. Emme myöskään halunneet saattaa lapsia ja perheitä tilanteeseen, jossa heidän asioitaan olisi kerrottu toisen vanhemman entisille puolisoille. Päätökseemme vaikutti myös se, että kahdessa perheessä etävanhempi oli harvoin tai ei ollenkaan tekemisissä biologisen lapsensa kanssa.

Toteutimme tutkimuksemme käyttäen puolistrukturoitua haastattelua. Puolistrukturoidussa haastattelussa eli teemahaastattelussa edetään etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien kysymysten mukaan. Teemahaastattelulla pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen tai tutkimustehävän mukaisesti. Teemahaastattelussa korostetaan ihmisen tulkintoja asioista, heidän asioille antamia merkityksiä sekä vuorovaikutuksen merkitystä niihin. Teemahaastattelussa kysymysten ei tarvitse välttämättä olla sanasta sanaan kaikille samat tai samassa järjestyksessä. (Pitkäranta 2010, 106-107.)

Haastattelun tapaamispaikkana oli lapsen oma tuttu päiväkotikoti, ja tapasimme lapset päiväkotipäivän aikana. Loimme tutkimusmenetelmän lapsille helpoksi ja ymmärrettäväksi heidän ikätasonsa huomioon ottaen. Lasten haastattelun jälkeen, kävimme lapsen tuottaman tiedon läpi keskustellen siitä yhdessä lapsen ja hänen uusperheensä aikuisten kesken. Tavoitteena oli näin saada perheen aikuisten tietoon lapsen kokemusta ja toiveita uusperheeseen liittyen.

Käytännössä tutkimuksemme tapahtui siten, että lapsi valitsi Nalle-korteista (kuva 1) uusperheensä jäsenet. Nalle-korttisarjassa on erikokoisia, erinäköisiä ja erilaisia tunteita omaavia nalleja. Nalle-kortteja käytetään paljon leppoisan keskustelun avaajina lasten kanssa sekä apuna omien tunteiden kerronnassa. Valitsemalla Nalle-kortin kustakin uusperheensä jäsenestä, lapsi pääsi konkreettisesti juteltavan aiheen pariin, ja myös haastattelijan oli helpompi seurata lapsen tarinaa. Työkokemuksemme mukaan lapsista on ollut mukava etsiä läheisiään kuvaavia Nalle-kortteja – niin tälläkin kertaa. Tämän jälkeen nimesimme lapsen uusperheenjäsenet ja ne jätettiin pöydälle näkyviin. Tällä tavoin toimimme lapsen uusperheen leikin kautta konkreettisesti päiväkotipäivän keskelle. Lopuksi dokumentoimme lapsen Nalle-kortti-perheen valokuvaamalla.

Kuva 1. Nalle-kortit (Pesäpuu 1997)

Tämän jälkeen aloitimme lapsen haastattelun kysymyslomakkeen pohjalta (Liite 2). Kysymyslomakkeen alussa oli helppoja lämmittelykysymyksiä, joiden tarkoituksena oli saada rento ja vapautunut keskusteluilmapiiri.

Yksi lapsista kommentoikin kysymyslomakettamme sanoen: *Näähän on hitsin helppoja*. Varsinaiset tutkimuskysymykset liittyivät arjen askareisiin, ihmissuhteisiin, tunneasioihin ja osallisuuteen. Haastattelun yhteydessä kirjasimme muutamalla sanalla ylös lapsen vastauksia samalla varmistaen, että ymmärsimme oikein mitä hän tarkoitti. Kirjoittaminen toimi muistin tukena vanhempien kanssa käytävää keskustelua varten. Kirjoittamisen lisäksi nauhoitimme keskustelut, jottei haastattelutilanteessa olisi mennyt niin paljon aikaa pelkkään kirjoittamiseen ja myös sen vuoksi, että nauhurilta pystyimme vielä tarkistamaan lapsen vastauksen oikeellisuuden. Haastattelujen lopuksi kysyimme vielä lapsen lupaa kertoa hänen näkemyksiään ja toiveitaan perheen aikuisille.

Lapsen haastattelun jälkeen pyrimme järjestämään mahdollisimman pian lapsen ja uusperheen aikuisten yhteisen keskustelutuokion, jossa välitimme lapsen tuotaman tiedon aikuisille avoimesti ja rakentavasti. Yhteistapaaminen lapsen, uusperheen aikuisten ja haastattelijan kesken oli ennen kaikkea informatiivinen. Aikuiset saivat nähdä lapsen valitsevat Nalle-kortit perheensä jäsenistä sekä kuulla, millaisia toiveita lapsella on arkeen liittyen. Uusperheen aikuisten ja lapsen keskinäisen keskustelutuokion tarkoituksena oli lisätä lapsen äänen kuulemistä ja osallisuutta uusperheessä. Näitä keskusteluja emme kirjanneet ylös vaan nauhoitimme ne nauhurilla, jotta pystyimme palaamaan keskusteluihin myöhemmin.

5.4 Aineiston analysointi

Käytimme aineiston analysoinnissa induktiivista eli aineistolähtöistä sisällönanalyysia, koska kyseessä olivat lapsen toiveet ja kokemus. Induktiivisessa sisällönanalyysissä keskeistä on, että tulkinnat tehdään aineistosta käsin.

Aineistolähtöinen analyysi voidaan jakaa kolmeen eri vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa analysoitava aineisto pelkistetään eli redusoidaan niin, että tutkimuksen kannalta epäolennainen tieto karsitaan pois. Tämä voi tarkoittaa joko analysoitavan tiedon tiivistämistä tai sen pilkkomista osiin. Aineistosta määritetään analyysiyksikkö, joka voi olla joko yksittäinen sana, lauseen osa, kokonainen lause tai useita lauseita. Analyysiyksiköt määräytyvät tutkimuskysymysten mukaan. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 209).

Toisessa vaiheessa aineistosta nostetut alkuperäisilmaukset ryhmitellään eli klusteroidaan (Liite 4). Ryhmittelystä aineistosta haetaan käsitteitä, jotka kuvaavat samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia. Ryhmittelyssä samaa asiaa tarkoittavat asiat yhdistetään samaan luokkaan, joka nimetään luokkaa kuvaavalla sanalla. Luokittelun avulla aineisto tiivistyy entisestään, kun pelkistetyt ilmaukset liitetään yleisempiin käsitteisiin eli alaluokkiin. Alaluokkia ryhmittelemällä saadaan yläluokkia ja yläluokkia ryhmittelemällä pääluokkia ja näitä ryhmittelemällä yhdistäviä luokkia. Aineiston ryhmittelyn jälkeen, aineisto käsitteellistetään eli abstrahoidaan. Abstrahoinnissa tutkimuksesta erotetaan olennainen tieto, joista muodostetaan teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä. Abstrahointia jatketaan niin kauan, kun se on sisällön kannalta mahdollista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111.)

Nauhoitimme ja litteroimme lasten haastattelut sekä keskustelutuokioiden lapsen ja uusperheen aikuisten kesken tarkoituksenmukaisuuden perusteella. Käytännössä litteroimme haastattelut melkein sanasta sanaan, sillä tässä vaiheessa tutkimusta oli vaikea tiputtaa, ilman kokonaisuuden hallintaa, merkityksettömät asiat lasten haastatteluista pois. Puolistrukturoidussa, tiettyihin asioihin tarkasti fokuroiduissa haastatteluissa voidaan toisinaan poimia haastatteluista vain tutkimuksen kannalta oleelliset kohdat (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Litteroinnin jälkeen aloimme käydä haastatteluaineistoa läpi ja etsiä sieltä tutkimuksemme kannalta merkityksellisiä asioita. Aloitimme aineiston analyysin valitsemalla aineistosta tutkimuksemme kannalta keskeiset teemat. Teemoiksi valit-

simme 1) lapselle merkitykselliset suhteet uusperheessä, 2) lasten toiveiden kuuleminen ja 3) lasten osallisuuden toteutuminen uusperheessä. Karsimme vastauksista pois ne kohdat, jotka eivät mielestämme tuottaneet merkityksellistä tietoa tutkimuksemme osalta.

Aineiston pelkistämisen jälkeen ryhmittelimme lasten ja uusperheen aikuisten ilmaukset samaa asiaa tarkoittaviin ryhmiin ja nimesimme alaluokat sisältöä kuvaavalla sanalla. Kaikkien teemojen kohdalla ryhmittely ei onnistunut pienen otannan vuoksi. Pienen otannan sekä eriävien näkemysten ja mielipiteiden vuoksi emme myöskään pystyneet viemään ryhmittelyä alaluokkia pidemmälle.

Tutkimuksessamme lähivanhempi tarkoittaa lapsen biologista äitiä tai isää. Uusi aikuinen tarkoittaa isä- tai äitipuolta. Uussisarukset tarkoittaa isä-/äitipuolen lapsia edellisestä liitosta ja sisarpuoli tarkoittaa, että biologinen isä tai äiti on yhteinen.

6 Lapselle merkitykselliset suhteet uusperheessä

Opinnäytetyömme haastattelun tulokset koostuvat kolmen 5-6-vuotiaiden lasten näkemyksistä ja toiveista sekä heidän uusperheidensä aikuisten näkemyksistä.

Lasten kokemus siitä, mitä he tekevät yhdessä lähivanhempansa kanssa olivat *leikin petseillä* (Lapsi 2), *en mie tiiä* (Lapsi 1) sekä *ollaan väritetty ja piirretty* (Lapsi 3).

Lähivanhemmat kertoivat, että lasten kanssa on myös tehty ruokaa, leivottu, pelattu Uno, käyty uimassa ja reissuissa, käyty kaupungilla, syömässä sekä elokuvissa.

Tutkimuksessamme lasten kokemus siitä, mitä he tekevät lähivanhempiansa kanssa poikkesi heidän lähivanhempiansa näkemyksestä. Lapset osasivat nimetä vain vähän tai ei olleenkaan yhteistä tekemistä, kun taas lähivanhemmat nimesivät monia asioita, joita puuhailevat lastensa kanssa yhdessä. Uuden aikui-

sen rooli näyttäytyi sekä lapsille että uusille aikuisille samanlaisena; uudet aikuiset tuntuivat jäävän yhteisen tekemisen suhteen taka-alalle ja yhteisiä tekemisen hetkiä ei ihmeemmin löydetty.

Kaikki lapset kertoivat, etteivät he tee mitään uuden aikuisen kanssa. *En mitään, koska se makaa vaa sohvalla* (Lapsi 2) ja *en oo ajatellu, en mie oo mitään tehny.* (Lapsi 1).

Uusperheen aikuistenkin mukaan uudet aikuiset jäävät taka-alalle lasten kanssa touhuamisessa.

Niihä se menee. (Lapsen 2 isäpuoli)

No, ei. Sitä olemista. Ja työ käynte kaupassa. Tämmösistä peruskotiaskareista. (Lapsen 1 äiti)

Malisen & Larkelan (2011, 55-56) mukaan äitiyden ajatellaan syntyvän olemisen kautta ja isyyden toiminnan kautta. Isyyden lailla äiti- ja isäpuolten suhteen luominen lapsiin onnistuu parhaiten toiminnan kautta. Uudella aikuisella voi olla vaikeuksia suhtautua toisen lapsiin. Vaikeudet voivat johtua myös siitä, kuinka toinen antaa tai ottaa vastaan vanhemmuutta uudessa tilanteessa.

Myös Ritala-Koskisen (2001, 177) tutkimuksen mukaan äitien rooli lasten arjesta huolehtijoina nousi esiin. Tähän vaikuttaa luonnollisesti myös se, että useimmat uusperheet tilastojen valossa ovat äitien uusia perheitä. Parhaimmillaan uudet isät omistavat aikaansa lapsille, luovat yhteyttä lapsiin tekemisen kautta – yksinkertaisimmillaan katsoen televisiota yhdessä.

Uusperheessä uusien aikuisten ja lasten suhteet rakentuvat hyvin yksilöllisellä ja moninaisella tavalla. Lasten ja uusien aikuisten suhteeseen vaikuttavat mm. lasten ikä uusperheen alkuvaiheessa, aika uusperheenä, lasten henkilökohtaiset suhteet uusiin aikuisiin, lasten suhteet omiin biologisiin vanhempiansa sekä lapsen ja uuden aikuisen sukupuoli. (Ritala-Koskinen 2001, 150.)

Tutkimuksessamme lasten mukaan uusperheen lapset leikkivät keskenään hippaa, piilosta, kotileikkiä ja pelaavat muistipeliä. Sisarusten kesken myös ulkoillaan, hassutellaan, jaetaan ilon hetkiä ja käydään saunassa.

Kaikki tutkimukseemme osallistuvat lapset sanoivat, että ovat eniten tekemisessä suht samanikäisen uussisarensa kanssa. Vähiten lapset kertoivat olevan tekemisissä uuden aikuisen, uussisaren, joka ei asu lapsen kotona sekä uussisaren kanssa, joka on lasta useamman vuoden vanhempi.

Larkelan (2014a ja b) mukaan pienempien lasten on helpompaa sopeutua uusperheeseen. Hän toteaa, että usein lapset ottavatkin uudet lapset uutta aikuista nopeammin mukaan omaan tunneperheeseensä.

Tutkimukseemme osallistuneiden lasten sisarussuhteet näyttäytyivät lapsille tärkeinä ihmissuhteina. Sekä uus- että täyssisarukset olivat niitä, joiden kanssa arjen erilaisia tilanteita jaettiin eniten. Kaikista eniten touhuttiin niiden sisarusten kanssa, jotka olivat lähellä vastaajan omaa ikää.

Ritala-Koskisen tutkimuksessa (2001, 162) lasten suhde uussisaruksiin rakentui hyvin eri tavalla. Suhteen laatuun vaikuttivat erityisesti henkilökemiat. Erityisenä piirteenä nousi esiin myös lasten jaettu kokemus lapsuudesta elämänvaiheena. Tällöin on luonnollista, että lasten suhde uussisaruksiin ohitti lapsen suhteen uuteen aikuiseen.

7 Lapsen toiveiden kuuleminen

Tutkimukseen osallistuneiden lasten toiveet olivat tilaan ja tekemiseen, uusperheen aikuisiin, muihin sisaruksiin sekä koko perheeseen liittyviä toiveita. Lapset toivoivat koko perheeltä enemmän yhteistä tekemistä, uimarantaretkeä, leikkimistä ja sitä, ettei kukaan makaisi vaan sohvalla. Uusperheen sisaruksilta toivottiin enemmän yhteistä tekemistä, pelaamista, leikkimistä sekä hassuttelua. Aikuisilta toivottiin yhteistä tv:n katselutuokiota (äidin kanssa), pikkusiskoa, metsässä

kävelyä, kissojen ja porsaiden silittelyä (äidin kanssa) ja sitä, ettei perheessä katsottaisi kauhuelokuvia. Lapsilla ei ollut toiveita uuden aikuisen kanssa tekemiseen liittyen.

Uusperheen aikuiset olivat osittain tietoisia lastensa toiveista:

Joo, sitä pikkusiskoa on toivottu aika monta vuotta. (Lapsen 1 äiti)

Niihä se tais eilekii tokasta, et miks sie aina makaat sohvalla. (Lapsen 2 äiti)

Haastattelu toi uusperheen aikuisille myös uutena tietona esimerkiksi sen, että yhtä lasta oli pelottanut aikaisemmin tv:stä tullut ohjelma.

Mistä s sie oot semmosii kattonu? (Lapsen 2 isäpuoli)

Mut sano vaa, jos tulee jotai semmosia ohjelmia, et mitkä jännittää tai pelottaa, ni ei tarvii niitä kattoo, ni voiaa laittaa pois. (Lapsen 2 äiti)

Lasten kokemus viikonloppu- ja lomasuunnitelmiin vaikuttamisesta oli erilainen jokaisen vastaajan kohdalla. Yksi lapsista koki, ettei hän voi vaikuttaa niihin, yksi taas pystyi omasta mielestään vaikuttamaan ja yksi kertoi, että hänen toiveensa oli kerran toteutunut. Uusperheen aikuiset havahtuivat haastattelun myötä siihen, että lasta pitäisi jatkossa ottaa nykyistä enemmän huomioon ja häneltä pitäisi kysyä enemmän asioita.

..tää niiku herättelee myös miuta ja asioita, et se ei oo aina niiku mennään vaan.. et niiku pysähtyy itekin miettimään, että kyllä lapsikin pitäisi todellakin ottaa enemmän huomioon ja kysyy enemmän. (Lapsen 2 äiti)

Nii, ehkä sie et sit oikein kerro sitte, et pitää niiku aina kertoa, et sit osataan sitte... Ehkä pitää enemmän kysyy sitten. Et aikuinen ei aina aattele, et tehää niiku aikuinen, et ollaan suunniteltu näin ja lapset sit vaan mukautuu siihen, et se on kyl totta, et pitäis niiku enemmänki kysyy. (Lapsen 1 äiti)

Tutkimuksessamme uusperheessä asuvat lapset osasivat vain rajallisesti nimetä haastattelulomakkeemme (liite 2) alussa oleviin arjen askare -kysymyksiin liittyviä toiveita. Haastattelulomakkeemme alku, jossa kysyimme lapsilta arjen askareisiin liittyvistä asioista, koostui kahdesta eri osiosta: lapsen kokemuksesta ja lapsen toiveesta. Lasten oli esimerkiksi helppo kertoa toiveestaan, että uusperheen lapset tekisivät jotain enemmän yhdessä. Heidän oli kuitenkin hankala täsmentää,

mitä yhteinen tekeminen olisi. Kysymyslomakkeen loppupuolella omien toiveiden kertominen oli helpompaa ja erityisesti haastattelulomakkeen viimeisessä taikasauva-kysymyksessä, kaikki lapset osasivat sanoa, jonkin erityisen toiveen, mitä he toivoisivat, jos saisivat taikasauvan avukseen.

8 Osallisuus uusperheessä lapsen näkökulmasta käsin

Lasten osallisuutta selvitimme seuraavien kysymysten kautta: mitä he tekevät yhdessä koko perheen kesken, osallistuvatko lapset kotitöihin, kuka tekee perheen säännöt, voivatko lapset vaikuttaa perheen sääntöihin sekä voivatko lapset vaikuttaa siihen, mitä perhe tekee viikonloppuna tai lomilla.

Lasten oli vaikea löytää tai muistaa sellaisia asioita, joita he tekisivät uusperheen kesken yhdessä. Lasten vastaukset kuuluivat: *Ollaan väritetty* (Lapsi 3), *ei me kaikki tehä* (Lapsi 2) ja *ulkoillaa, mutta ei vaan koskaan mennä kaikki yhdessä, koko perhe* (Lapsi 2). Vain yksi lapsista osasi kertoa yhden sellaisen seikan, mitä he ovat tehneet koko perheen voimin. Kaksi muuta lasta eivät osanneet nimetä mitään sellaista, mihin koko perhe osallistuisi. Heidän näkemyksensä oli, ettei heidän koko perheensä tee yhdessä mitään. Uusperheen aikuiset toivat esille paljon erilaisia yhdessä tehtyjä asioita, jotka ryhmittelimme neljään eri luokkaan. Aikuisen yhteisen tekemisen teemoiksi nousivat matkustelu, ulkoilu ja liikkuminen, arjen askareet sekä lasten kanssa yhdessä tekeminen. Uusperheen aikuisten ja lasten kokemukset poikkesivat siis huomattavasti toisistaan.

Lasten kotitöihin osallistumisesta kysyttäessä lasten vastauksista löytyi imurointi, puuhommat ja oman huoneen siivoaminen. Yksi lapsista kertoi, ettei osallistu kotona kotitöiden tekemiseen.

Uusperheen aikuiset kertoivat, että lapset siivoavat omaa huonettaan, vievät roskia ulos, siivoavat ruokapöydän ruokailun jälkeen ja tekevät puuhommia. Yksi aikuinen kertoi siivoavansa itse olettaen, ettei lasta kiinnosta tai hän ajattelee, ettei lapsen tarvitse siivota.

Kaksi lapsista kertoi ottavansa osaa kotitöiden tekemiseen. Yksi lapsista olisi halunnut osallistua, mutta hän ei saanut useinkaan siihen äidin vuoksi mahdollisuutta. Aikuiset kokivat lasten osallistumisen kotitöihin suht samankaltaisena kuin lapset. Aikuiset osasivat kuitenkin kertoa hieman laajemmin kotitöiden luonteesta kuin lapset itse. Yksi lapsista koki, että hän osallistuu oman huoneensa siivoukseen, vaikka hänen uusperheensä aikuisten näkemys oli erilainen. Aikuiset kertoivat, että siivouksen sijaan lapsi enemmänkin delegoi siivouksen perheen muille lapsille.

Perheiden yhteisistä säännöistä kysyttäessä, kaikki lapset vastasivat, että äiti tai perheen aikuiset yhdessä päättävät ja tekevät perheen säännöt. Lapset myös kokivat, ettei perheen sääntöjä mietitä yhdessä eikä heillä ole mahdollisuutta vaikuttaa niihin.

Kyllä. Kyl se aika pitkälti menee niin.. (Lapsen 1 äiti)

Aikuiset olivat sääntöjen tekemisestä samoilla linjoilla. Yksi aikuisista sanoi, että neuvottelemalla voidaan sopia joistain asioista yhdessä.

..Jos osaa asiasta niiku nätisti kysyä ja keskustella, ni saattaa sit saaha vaik vartin lisääaikaa leikkiä. (Lapsen 2 äiti)

Perheen sääntöjen tekemisestä ja lasten vaikutusmahdollisuuksista niihin oltiin aikuisten ja lasten kesken yhtä mieltä. Sääntöjen tekeminen on aikuisten vastuulla, eivätkä lapset osallistu niiden miettimiseen.

Malisen & Larkelan (2011, 50-52) mukaan uusperheen aikuiset luovat säännöt, jotka he sitten esittelevät lapsille. Uusperheen säännöt voivat olla erilaisia, kuin mihin lapset ovat aikaisemmin tottuneet. Tärkeää on kuitenkin lasten kuulluksi tuleminen ja aikuisten perustelut päätöksilleen varsinkin silloin, kun lapset ovat jo isompia. Säännöt on tärkeä tuoda näkyvästi esille ja niistä on pidettävä kiinni, jotta arki uusperheessä saadaan toimimaan.

Perhepalaverit on yksi uusperheissä hyväksi koettu tapa päättää yhdessä asioista. Perhepalaverissa kaikilla on mahdollisuus tulla kuulluksi ja kertoa oma mielipiteensä yhteisistä asioista. (Malinen & Larkela 2011, 52.)

Se, että lapsi saa olla osallisena häntä itseään koskevissa asioissa ja päätöksenteossa, on tärkeää hänen oman identiteettinsä kehittymisen vuoksi. Osallisuus ei tarkoita, että lapset saisivat jatkossa päättää aikuisten asioista vaan sitä, että aikuiset ottavat lapsen näkemyksen huomioon ja tekevät ratkaisunsa lapsen mielipiteen huomioiden. (Lastensuojelun käsikirja 2016.)

9 Eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyvät näkökohdat

Noudatimme opinnäytetyötä tehdessämme tärkeitä eettisiä arvoja kuten luottamuksellisuutta, vapaaehtoisuutta ja anonyymiutta. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista, ja osallistujilla oli mahdollisuus perua osallistumisensa missä tutkimuksen vaiheessa tahansa. Olemme tehneet tutkimustamme luottamuksellisesti salassapitovelvollisuutta noudattaen ja tutkimukseen osallistujien anonyymiutta vaalien.

Strandelin (2010,94-99) mukaan lasten kanssa tutkimusta tehdessä, heidän suostumustaan osallistumiseen on pidettävä koko ajan läsnä. Tämä tarkoittaa myös heidän non-verbaalisten viestiensä lukemista ja ymmärtämistä. Jotta lapsi saa tutkimuksesta tarpeeksi tietoa, tulee hänen kaikkiin kysymyksiinsä vastata rehellisesti.

Tutkimuksen kohdejoukon ollessa lapsia pohdimme paljon sitä, millaisista uusperheeseen liittyvistä asioista voimme kysyä lapselta, ettemme aiheuttaisi hänelle huolta, hämmennystä tai lojaaliusongelmia. Rajasimme tutkimuksen koskemaan lapsen lähivanhemman perhettä. Koska lasten haastattelutilanteiden oli tarkoitus olla kertaluontoisia eikä prosessinomaisia, kysymysten tuli olla lapsille helposti vastattavia ja niiden tuli koskea läheisesti lasten elämänpiiriä ja arkipäivää.

Tarkoituksemme oli siis tehdä haastattelutilanteista lapsille mahdollisimman rentoja ja helppoja. Tämän vuoksi valitsimme heille jo valmiiksi tutun toimintaympäristön, heidän oman päiväkotinsa, jossa haastattelu tehtiin. Uskomme, että tämä helpotti lapsen osallistumista tutkimuksen tekoon, eikä aiheuttanut hänelle paikan suhteen lisäjännitteitä. Toinen lisäjännitteitä vähentävä tekijä oli se, että me tutkijat olimme lapsille entuudestaan tuttuja oman lastentarhanopettajan työmme kautta. Haastateltavat lapset tulivat siis niistä päiväkodeista, joissa olemme itse tällä hetkellä töissä.

Vaikka haastattelupaikka olikin lapsille tuttu, niin se olisi myös saattanut aiheuttaa väärinymmärrystä. Oli siis tärkeää, että teimme lapsille selväksi, että tutkimuksemme ei ole osa päiväkodin normaalia toimintaa, vaan aivan erillinen päiväkodin arkeen liittymätön asia, josta heillä oli mahdollisuus kieltäytyä. (Strandell 2010, 100.)

Toteutimme lasten haastattelut yksilöhaastatteluina sen vuoksi, että tutkittavat aiheet liittyivät perheen sisäisiin asioihin ja olivat näin ollen henkilökohtaisia. Koska tarkoituksemme oli selvittää lapsen näkemyksiä, kokemuksia ja toiveita, kysyimme suoraan heiltä itseltään. Aikuisten puhuessa lasten puolesta, osa tiedosta voi hukkuu, tieto voi muuntua ja niin edelleen.

Tutkimuksemme luotettavuutta vähentää haastateltavien vähäinen määrä. Koska haastateltavia lapsia oli vain kolme, tuloksia ei voi yleistää. Lapsista yksi oli poika ja kaksi tyttöä. Luotettavuutta lisäävä tekijä puolestaan oli haastatteluiden litteointi, jonka kautta lasten ja aikuisten kertomat asiat tallentuivat sellaisinaan. Jäimme miettimään tulosten luotettavuuteen liittyvänä asiana sitä, oliko sillä, että perheet olivat meille työmme kautta tuttuja, merkitystä. Toisaalta joillekin, lähinnä aikuiselle, voi olla helpompaa kertoa perheen asioista jo entuudestaan tutulle ihmiselle ja toinen taas saattaa jättää juuri tämän vuoksi asioita sanomatta. Lasten kohdalla näimme, että tuttuudesta oli vain hyötyä.

10 Pohdinta

Lapsen äänen kuuleminen ja uusperhe ovat olleet alusta saakka teema, jonka ympärille halusimme opinnäytetyömme tehdä. Meidän molempien aikaisempi työhistoria lasten ja lapsiperheiden parissa toimimisesta sekä Johannan valmistuminen uusperheneuvojaksi ovat olleet oman mielenkiintomme lisäksi vaikuttavia tekijöitä. Lopullinen opinnäytetyömme aihe hahmottui monen idean ja keskinäisen reflektoinnin kautta. Matkaan on kuulunut ahaa-elämyksiä, toivottomuutta, onnistumisia ja pettymyksiä, ajan kanssa kilpailua ja levollisuutta, uskoa, että tästä selvitään. Viimeisen vuoden aikana olemme aika ajoin kokoontuneet mökille, luonnon rauhaan laatimaan työnjakoa, vaihtamaan ajatuksia ja klusteroimaan työmme tuloksia. Yhteistyö on toiminut hyvin ja olemme toinen toistamme kuunnellen ja tsempaten edenneet prosessissamme.

Aivan aluksi mietimme toiminnallista opinnäytetyötä suunnittelemalla ja ohjaamalla uusperheen lapsille vertaisryhmätuokion. Tämä ajatus tyrehtyi eettiseen pohdintaamme siitä, että vertaisryhmätöinnässä on aina kyse prosessista ja luottamuksen kasvamisesta, joten emme olleet valmiita kokonaisen vertaisryhmän kokoamiseen, suunnitteluun ja toteutukseen. Kokemuksemme mukaan tästä suurin ja vaikein osuus olisi ollut lasten löytäminen vertaisryhmään. Pelkkä vertaisryhmän sisällön suunnittelu ei meitä kiinnostanut, sillä halusimme tuloksiimme lapsen äänen.

Seuraavaksi suunnittelimme opinnäytetyön tekemistä uusperheessä asuvien 5-6-vuotiaiden lasten perhekäsityksestä sekä merkityksellisistä suhteista. Väänsimme ja käänsimme teemaa moneen otteeseen ja lopulta päädyimme liittämään lasten haastatteluihin perhekäsityksen sijaan toiveet ja osallisuuden, joka on tällä hetkellä ajankohtainen aihe.

Lasten löytäminen ja saaminen tutkimukseemme oli etukäteen arvioitua hankalampaa. Hankalaksi sen teki meidän aika tiukasti rajattu kohderyhmämme. Yllättäviäkin käännteitä prosessiin mahtui. Muun muassa lapsi, jota olimme etukäteen ajatelleet tutkimukseemme, ei halunnutkaan osallistua. Mietimme, oliko tässä

kohden kyse lapsen luonteesta, vai siitä, että tämän lapsen kohdalla luvan kysymisen hoiti tutkija (ensin juteltua vanhemman kanssa), kun muiden lasten kohdalla vanhemmat kysyivät lapsen halukkuudesta osallistua tutkimukseen. Johtopäätöksenä tästä totesimme, että lasten kohdalla onkin hyvä toimintatapa, että asiasta mainitsee ensin lapselle läheisin ihminen samalla antaen lapselle luvan puhua asioistaan. Vai oliko lapselle perheen määrittäminen sitten kuitenkin niin selvää kuin, miltä se aikuisten silmissä vaikutti? Ritala-Koskinen toteaa tutkimustuloksissaan, että silloin kun perheen määrittely tuntuu lapsesta pulmalliselta, se on sitä myös lapsen arjessa (Ritala-Koskinen 2001, 126).

Haastattelun alussa lapset valitsivat perheensä jäsenet Nalle-korteista, jota pidimme rentona haastattelun aloituksena ja niin se toimikin. Lapset valitsivat mielellään ajattelemaansa henkilöä kuvaavan kortin. Dokumentoidut perhekuvat kertoivat jo sinällään paljon ja olivat yhdenmukaisia lapsen haastattelussa esiin tulleiden asioiden kanssa. Tarkentavien kysymysten kautta niistä olisi saanut, vaikka millaista tutkimustietoa, mutta rajasimme työmme etukäteen suunniteltuihin kysymyksiin. Toisaalta pohdimme sitäkin, ettemme lähde lapsen kanssa ns. liian syville vesille tunnetyöskentelyssä, vaan pidättäydymme arkisissa asioissa.

Kysymyslomake, jonka olimme laatineet lasten haastattelua varten toimi pääosin hyvin. Lomaketta olisi voinut työstää hieman enemmän ja tehdä siitä lyhyemmän. Rakenne lomakkeessa toimi hyvin, mutta emme olleet miettineet kaikkia kysymyksiä aivan loppuun saakka. Muutama toimimaton kysymys liittyi lähinnä lasten toiveisiin. *Jos sinulla olisi taikasauva ja voisit toivoa-* kysymyksestä lapset tykkäsivät ja he osasivat hienosti esittää toiveitaan juuri uusperheeseen liittyen. Toiveet olivat myös sellaisia, joista aikuisten kanssa yhdessä tavatessa tuli paljon keskustelua. Opinnäytetyömme tavoite - välittää lapsen kokemusta uusperheen aikuisille lisäten näin lapsen kuulemista ja sen myötä myös osallisuutta – siis toteutui.

Palaute, jonka vanhemmilta saimme, oli vain positiivista. Lapsen äänen kuuleminen pysäytti heidät miettimään lapsen kanssa keskustelua jatkossa enemmän. Pöydällä esillä olleet, lapsen määrittämät perheenjäsenet auttoivat haastattelijaa

vaikeissa kohdin selventämään, mitä ja ketä kysymyksellä tarkoitetaan. Lapset eivät itse käyttäneet perheestään sanaa uusperhe, emmekä haastattelua tehdesämme myöskään käyttäneet kysymyslomakkeen sanaa uusperhe, vaan viittasimme pöydällä olevaan perheeseen. Esillä olleet perheenjäsenet auttoivat haastattelijaa muutenkin hahmottamaan lapsen kerrontaa paremmin, sillä uusperheessä on yleensä paljon ihmisiä. Uusperhe-guru ja perheterapeutti Pekka Larkela (Larkela 2014a) onkin ohjeistanut kaikkia uusperheitä tapaavia hahmottamaan uusperheellisen perheen piirtäen. Näin henkilön kuuleminen ja ymmärtäminen onnistuvat paremmin.

Olimme alustavasti suunnitelleet, että kävisimme lapsen haastattelun keskustelun läpi hänen lähivanhempansa kanssa. Uusperheneuvoja-koulutuksessa saadun tiedon mukaan uusperheen perhesuhteita on suositeltavaa lähteä käsittelemään vahvimasta suhteesta, joten tähän tietoon myös me alun perin nojautuimme. Yllätykseksemme huomasimme, että uusperheen aikuiset itse olivat molemmat tulossa yhteiseen keskusteluun lapsen kanssa. Yhdessä yhteiskeskustelussa oli jopa mukana lapsen uusveli, lapsen halutessa hänet mukaan.

Uusperheen molempien aikuisten ja lapsen oleminen yhteisen pöydän ääressä oli tutkimustulostemmekin valossa hyvä asia. Yllätyimme, kuinka rohkeasti lapsi uskalsi nostaa uuden aikuisen käytöksen yleiseen keskusteluun, ja kuinka rakentavalla tavalla erään perheen kohdalla lapsi ja aikuiset miettivät lapsen toivetta uusperheen yhteisestä tekemisestä. Nämä yhteiset keskusteluhetket varmasti toivat näiden perheiden arkeen muutosta, ainakin siltä vaikutti. Tutkimuksemme kautta pystyimme tarjoamaan heille mahdollisuuden asioiden ääneen sanomiselle.

Yleisesti ottaen tutkimukseemme osallistuneiden lasten näkemykset uusperheessä elämisestä eivät juurikaan poikkeaa ydinperheessä elämisestä. Tutkimustuloksissa nousi esiin lasten ja aikuisten poikkeava näkemys erityisesti lähivanhemman ja uusperheen kanssa yhdessä tehdyistä asioista. Mikäli tutkimus olisi kohdentunut vain lapsen näkemykseen, tulokset olisivat olleet hyvin erilaisia.

Jäimmekin miettimään sitä, miksi lasten näkemykset poikkesivat niin paljon aikuisten näkemyksistä: Eivätkö lapset kokeneet merkityksellisiksi samoja asioita kuin aikuiset? Vai eivätkö lapset ikänsä puolesta muistaneet tai hahmottaneet samoja asioita kuin aikuiset? Vai ovatko lapset tottuneet kertomaan ajatuksistaan, kokemuksistaan ja toiveistaan?

Lisäksi tutkimustuloksistamme erottui selvästi isäpuolien ulkokehällä olo. Ritala-Koskisen tutkimuksessa (2001, 134-135, 150) lasten mainitsema ei-tekeminen on maininta tavallisista asioista, joita arjessa hoidetaan sanomattakin. Uusien aikuisten kohdalla tällainen lapsen mainitsema tekemättömyys kertoo siitä, että lapsella ei ole, tai ei ole vielä syntynyt lapsipuoliinsa, sellaista keskinäistä suhdetta, joka johtaisi yhteiseen tekemiseen. Mietimme, kuinka paljon merkitystä lapsen näkemyksiin oli haastateltavan sukupuolella ja uusperheen iällä. Tässä tutkimuksessa emme kartoittaneet alussa uusperheen ikää, joka ehdottomasti vaikuttaa myös lasten näkemyksiin ja kokemuksiin.

Myös vanhempien pysähtyminen kuulemaan lapsen ääntä oli merkittävä tutkimuksemme tulos. Tämä kannustaa meitä jatkossakin tuomaan lapsen äänen vanhempien tietoon. Osallisuuden kautta muutos on mahdollista, sillä vanhempia kiinnostaa aina oman lapsen hyvinvointi. Olisi mielenkiintoista tehdä haastatelluille perheille kysely, vaikka puolen vuoden päästä yhden tapaamisen vaikutuksista. Ovatko he ottaneet lapsen äänen kuulemisen huomioon uusperheessään? Onko lapsen osallisuus perheessä lisääntynyt?

Olemme työssämme käyttäneet lähteenä aika paljon Aino Ritala-Koskisen vuoden 2001 tekemään väitöskirjaa, joka sisältää tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Lähde on vanha, mutta näkökulma tutkimukseen on aikaisempien aikuis- ja perhenäkökulmien sijaan ainutlaatuinen: lapsen näkökulma. Tutkimus on näin linjassa opinnäytetyömme tarkoituksen kanssa. Uusinta tietoa ja tutkimuksia uusperheeseen liittyen löytyy kootusti www.supli.fi-sivuston kautta. Sieltä löytyy muun muassa Riitta Väänäsen väitöskirja (2013), jonka tulokset ovat mielenkiintoisia, muun muassa uusperheen vuorovaikutuksen vaikutuksesta lapsen hyvinvointiin.

Meidän oma ammatillinen oppimisemme on lisääntynyt ja vahvistunut opinnäytetyön myötä. Lapsen äänen kuuleminen ja osallisuuden harjoittelu esimerkiksi päiväkodissa riittävän varhain, tukee lapsen oman mielipiteen ja toiveiden kerrontaa niin kotona kuin kodin ulkopuolellakin, oli kyseessä mikä tahansa asia. Meidän on tämän opinnäytetyön myötä luontevaa kiinnittää omassa työssämme kasvatustajana ja myös vanhempanakin huomiota lapsen osallisuuteen ja äänen kuulemiseen. Lisäksi saimme tietoa uusperheiden lainalisuuksista ja kuinka ohjata ja tukea näitä perheitä.

Teoriaa kartoittaessamme löysimme uutena terminä kotiosallisuuden. Perehtymisen jälkeen aihe alkoi kiinnostaa todella paljon ja pohdimmekin välillä keskenämme kotiosallisuuden toteutumista omissa ydinperheissämme. Todella herättävä kokemus - suosittelemme! Osallisuuteen kiinnitetään tänä päivänä paljon huomiota eri asiakasryhmien parissa, mutta osallisuus ei ole itsestäänselvyys myöskään kotiloissa. Lasten kotiosallisuuden tutkimisesta saisi loistavan opinnäytetyön aiheen ja vanhemmille pysäyttävän kokemuksen.

11 Kuvat

Kuva 1. Nalle-kortit, s.27

Lähteet

Ketola, E. & Kurjenrauma, K. 2013. Uusperheneuvojakoulutus. Meidän perhe -uusperhe –kehittämistehtävä. <http://www.uusperheneuvoja.fi/kehittamishankkeet-tutkittua-tietoa/> . Luettu 1.4.2016.

Kiilakoski, M. 2007. Johdanto :Lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa Getschel, A. ja Kiilakoski, T.(toim.) Lasten ja nuorten kunta. Helsinki: Hakapaino Oy Laki.

Kuuskoski, E. 2013. Kuulemmeko lapsen äänen? Suomen uusperheiden liitto ry. <http://supli.fi/kuulemmeko-lapsen-aaenen-2/> . Luettu 6.2.2016

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361

Larkela, P. & Wasenius-Frantsi, N. 2011. Uusperhe perheenä. <https://www.sochv.jakobstad.fi> . Luettu 7.2.2016.

Larkela, P. 2014a. Mikä on uusperhe? Uusperheneuvojakoulutus 22.8.2014 . Lappeenranta. Luentomuistiinpanot.

Larkela, P. 2014b. Puheen iltapäivä 20.3.2014. [http ://areena.yle.fi/opus](http://areena.yle.fi/opus). Kuunneltu 1.5.2015. Radio-ohjelman muistiinpanot.

Lastensuojelun käsikirja. 2016. <https://thl.fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus#otsikko2> . Luettu 1.2 2016

Malinen, V. 2014. Parisuhde -uusperheen ydin. Uusperheneuvojakoulutus. 12.12.2014. Lappeenranta. Luentomuistiinpanot.

Malinen, V. & Larkela, P. 2011. Parisuhde - uusperheen ydin. Vaasa: Oy Fram Ab.

Marjomaa, P., Lapinleimu, O. & Laakso, M. 2010. Löytöretki lastensuojelun edunvalvontaan. Teoksessa Marjomaa, P. ja Laakso, M. (toim.) Lastensuojelun edunvalvonta – lapsen oikeus osallisuuteen häntä koskevassa päätöksenteossa. Käsikirja lastensuojelun edunvalvonnasta, 9-36.

Murtorinne-Lahtinen, M. 2013. Hyvä paha äitipuoli. Juva: Bookwell Oy.

Mykkänen-Hänninen, R. 2009. Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmän ohjaajan käsikirja. Helsinki: Paintek Pihlajanmäki Oy.

- Pajulammi, H.2014. Lapsi, oikeus ja osallisuus. Helsinki: Talentum.
- Pesäpuu, 1997. Nalle-kortit. <http://verkkokauppa.pesapuu.fi/tuote/40/nallekortit>
- Pitkäranta, A.2010. Laadullisen tutkimuksen tekijälle. Työkirja. Satakunnan Ammattikorkeakoulu 5.2.2010. https://www.samk.fi/download/13153_Laadullisen_tutkimuksen_tyokirja_APitkaranta.pdf
- Raittila, K. & Sutinen, P. 2008. Huonetta vai sukua. Elämää uusperheessä. Karisto Oy: Hämeenlinna.
- Ritala-Koskinen, A. 2001. Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Onko uusperheestä perheeksi? Helsinki: Väestöliitto.
- Ritala-Koskinen, A. 2009. Kuinka uusperhe kesytetään? Teoksessa Jallinoja R. (toim.) Vieras perheessä. Tampere: Juvenes Print Oy.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A.2006. Litterointi. Kvali-MOTV. http://www.fsd.uta.fi/metodologia/metodologia/kvali/L7_2_1.html. Luettu 16.2.2016.
- Suomen perustuslaki 11.6.1999/73
- Suomen uusperheellisten liitto. 2016. Lapsen perhesuhteet uusperheessä. <http://supli.fi/lapsen-perhesuhteet-uusperheessa-2/> .Luettu 9.1.2016
- Strandell, H. 2010. Etnografinen kenttätyö: Lasten kohtaamisen eettisiä ulottuvuuksia. Teoksessa Langström, H. ,Pösö T. ,Rutanen, N. ja Vehkalahti, K. (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Yliopistopaino, 92-110.
- Tilastokeskus.2016a. <http://www.stat.fi/ajk/tiedotteet/v2000/133vrms.html> . Luettu 1.5.2016
- Tilastokeskus.2016b. http://tilastokeskus.fi/til/perh/2014/perh_2014_2015-05_28_tie_001_fi.html. Luettu 7.2.2016.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Vantaa: Hansaprint Oy
- Uusperhe – lapsen näkökulma. 2013. Lahden kaupungin perheneuvolan uusperhetyöryhmä. <http://supli.fi/uusperhe-lapsen-nakokulma> Luettu 7.2.2016

Vanhempainliitto. 2016. Valosa. <http://www.vanhempainliitto.fi/vanhempainliitto/osaaminen/valosa>. Luettu 19.4.2016

Väestöliitto 2013. Äitipuolet ja isäpuolet uusperheessä. http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/perheiden_monimuotoisuus/uusperheet/isa-ja_aitipuolen_rooleista/. Luettu 1.5.2015

Väestöliitto 2016. Uusperheet Suomessa http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/perheet/uusperheet_suomessa/ . Luettu.9.1.2016.

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991

Hyvät uusperheen vanhemmat/ huoltajat,

Olemme sosionomi (AMK)- opiskelijoita Saimaan ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyötä uusperheessä elävän lapsen näkökulmasta käsin. Ta-voitteenamme on selvittää 5-6 – vuotiaiden lasten näkemyksiä, kokemuksia ja toiveita uusperheeseen liittyen.

Tutkimusmenetelmänä käytämme lapsen haastattelua Nalle-kortteja ja valmiiksi laadittua kyselylomaketta apuna käyttäen. Haastattelut toteutetaan lapsenne päiväkodissa päiväkotipäivän aikana. Tämän jälkeen käymme Teidän ja lapsenne kanssa keskustellen läpi hänen näkemyksensä ja toiveensa uusperheeseen liit-tyen.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja tutkimukseen osallistumisen voi perua missä tutkimuksen vaiheessa tahansa.

Olemme sitoutuneet käsittelemään saamaamme haastatteluaineistoa ja Teitä koskevaa tietoa ehdottoman luottamuksellisesti. Teidän tai lastenne henkilölli-syys ei tule paljastumaan missään opinnäytetyön vaiheessa tai sen jälkeen.

Toivomme, että perheenne osallistuisi tutkimukseemme.

Yhteistyöterveisin,

Niina Ronkonen

Johanna Horsmanheimo

Lapsen kokemus

/

Lapsen toive

ARJEN ASKAREET

Kuka ulkoilee kanssasi?

/

Kuka perheestäsi leikkii kanssasi?

/

Kuka pelaa kanssasi?

/

Kenen kanssa käyt saunassa?

/

Kenen kanssa hassuttelet?

/

Kun sinulla on paha mieli, miten toimit? Kuka lohduttaa?

/

Kun olet oikein iloinen, miten toimit?

/

Kun näet pahaa unta, miten toimit?

/

Kenen kanssa olet eniten tekemisissä? Miksi?

/

Kenen kanssa olet vähiten tekemisissä? Miksi?

/

SOSIAALISET SUHTEET JA OSALLISUUS

Mitä teette uusperheen lasten kesken? Osallistuvatko kaikki lapset?

/

Mitä teet yhdessä lähivanhemman kanssa?

/

Mitä teet yhdessä uuden aikuisen kanssa?

/

Mitä teette yhdessä uusperheenä?

/

Onko sinulla mielestäsi mahdollisuus olla aina halutessasi yhteydessä sinulle tärkeisiin ihmisiin? (isä/äiti, sukulaiset, kaverit...)

Voitko vaikuttaa siihen, mitä teette viikonloppuna / lomalla? Kuunnellaanko toiveitasi?

Osallistutko kotitöihin? Millaisiin? Kenen kanssa?

Kuka tekee säännöt teidän perheessä? Mietitäänkö sääntöjä yhdessä? Onko si-
nulla mahdollisuus vaikuttaa sääntöihin /asioihin uusperheessäsi?

Jos saisit taikasauvan ja voisit toivoa mitä vaan, millaisiin asioihin uusperhees-
säsi haluaisit vaikuttaa?

Mitä muuta haluat sanoa uusperheestäsi?

Sosiaali- ja terveysala

Suostumus

Jos minulta kysytään...

Johanna Horsmanheimo

Niina Ronkonen

Olen saanut riittävästi tietoa kyseisestä opinnäytetyöstä ja olen ymmärtänyt saamani tiedon. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut kysymyksiini riittävät vastaukset. Tiedän, että minulla on mahdollisuus keskeyttää osallistumiseni missä tahansa vaiheessa.

Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan tähän opinnäytetyöhön liittyvään tutkimukseen.

Aika ja paikka

Lapsen allekirjoitus

Alaikäisen huoltajan allekirjoitus

Opiskelijat

Esimerkki aineiston klusteroinnista eli ryhmittelystä

Vanhempien tutkimustuloksia kysymykseen Mitä teette yhdessä uusperheenä?

<p>"käyty risteilyllä" " Barcelonassa" "uimassa ollaan käyty ja reissuissa"</p>	<p>Matkustelu</p>
<p>"talvella luisteltiin ja oltiin pulkkamä- essä" "oltu rannalla" "kylpylässä käynti" "ulkona ollaan yhdessä jonkin verran"</p>	<p>Ulkoilu ja liikkuminen</p>
<p>"ruokaa ollaan tehty yhdessä ja muita perusjuttuja" "käyty postissa"</p>	<p>Arjen askareet</p>
<p>"ollaan pelattu" "tänäkin iltana meillä on peli-ilta" "tehty yhdessä pääsiäisvitsoja"</p>	<p>Lasten kanssa yhdessä tekeminen</p>

